

Evaluering af

Projekt: Mere effektiv indsats til unge med massive problemstillinger i Ølgod.

Evalueringen er gennemført af:

Konsulent Anne Katrine Sjørlev Nielsen, SPUK

Chefkonsulent Peter Jensen, SPUK

Projektmedarbejder Christa Klerens, SPUK

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Projektet Ølgod: Projekt for alvorligt truede unge	3
Evalueringsform	4
Evalueringsens empiriske grundlag.....	5
Del 1: Beskrivelse af projektet og målgruppen	7
Målgruppebeskrivelse	7
<i>Beskrivelse af den samlede målgruppe</i>	7
<i>Den teoretiske forståelse</i>	8
Opstartsfasen.....	10
<i>Baggrund for projektet</i>	10
<i>Målsætninger</i>	11
Metoden	12
<i>Empowerment</i>	12
<i>Det gruppeorienterede kombineret med det individorienterede</i>	12
<i>'Huset' og dagligdagen for den 'store gruppe'</i>	12
<i>'Huset' og dagligdagen for den 'lille gruppe'</i>	13
<i>Samarbejdspartnere, myndighed og leverandører</i>	14
<i>Oversigt over samarbejdspartnere</i>	15
Del 2: Analyse af kvantitativt empirisk materiale	16
Præsentation af projektets effekt.....	16
<i>Indledning</i>	16
<i>Kriminalitet</i>	16
<i>Forbrug af rusmidler</i>	18
<i>Beskæftigelse/uddannelse</i>	20
<i>Boligforhold</i>	22
<i>Forsørgelsesgrundlag</i>	23
Del 3: Analyse af kvalitativt empirisk materiale	26
Hvad virkede?	26
<i>Indledning</i>	26
<i>Forbrug af rusmidler</i>	26
<i>Gruppe- og individorienteret tilgang</i>	30
<i>'Hverdagsparathed'</i>	35
<i>Det relationelle</i>	36
<i>De organisatoriske rammer og samarbejde</i>	39
Konklusion	44
Anbefalinger til det fremtidige arbejde	49
Litteraturliste	50

Indledning

"Vi sad og spillede playstation, og hyggede os, og så blev der røget en masse tjald og taget nogle stoffer, det var bare det. Det var alt. Og ja, så skulle der ligesom skaffes nogle penge til de der stoffer, der. Så der var nogle, der gik og lavede noget kriminalitet. Det var sådan meget indbrud på skoler og tyverier hjemme hos folk, når de var på arbejde og sådan noget" (Ung, Ølgod-projektet)

Sådan beskrev én af de unge fra Ølgod-projektet de unges hverdag ved projektets start i foråret 2012. Projektets målsætning var overordnet at støtte en gruppe stærkt kriminalitets- og misbrugstruede unge, som gennem en delvis isolation fra det omgivende samfund ikke længere syntes på egen hånd at kunne eller ønskede at etablere en tilknytning til det omgivende samfundet i form af job, uddannelse og netværk.

Baggrunden for initiativet til projektet skal findes tilbage i januar 2012. Her gennemførte afdelingen 'Børn, Unge og Familie' i Varde Kommune en kortlægning af iværksatte foranstaltninger på udsatte unge i Ølgod-området. Kortlægningen blev udarbejdet ud fra tilbagemeldinger fra professionelle aktører, herunder myndighedsrådgivere og kontaktpersoner, som alle gav udtryk for, at der i Ølgod var en stigning i antallet af unge med et aktivt dagligt skadeligt forbrug af rusmidler og kriminalitetsproblemer.

Fle foranstaltninger (kontaktpersoner m.v.) havde, uden den ønskede effekt, været forsøgt i forhold til disse unge.

Afdelingen 'Børn, Unge og Familie' besluttede derfor, at der i nærmiljøet skulle iværksættes nye og særlige initiativer til at afhjælpe de sociale problematikker – både på individ- og på gruppeniveau. Udviklingen og etableringen af disse initiativer skulle ske i tæt samarbejde med de unge i målgruppen.

Beslutningen førte til Ølgod-projektet, der blev afsluttet 15. august 2014. I vinteren 2014 blev det besluttet, at projektet skulle 'eksternt evalueres', og Varde Kommune bad SPUK gennemføre evalueringen.

Projektet Ølgod: Projekt for alvorligt truede unge

Ølgod-projektet blev etableret for at støtte syv unge i alderen fra 17 til 22 år (den 'store gruppe') ud af kriminalitet og misbrug (primært hash, men i perioder også stærkere stoffer som f.eks. speed, ecstasy og ¹k etamin).

Endvidere skulle projektet arbejde med en mindre gruppe på tre noget yngre unge (den 'lille gruppe'), som var imellem 14 og 16 år. Denne gruppe² udviste tegn på, at de var på vej ind i en marginaliseret position i forhold til skole, familie og lokalsamfund. Sidstnævnte gruppe kom senere ind i projektet, og forblev adskilt fra den "store" gruppe. Et valg, der bliver beskrevet senere i rapporten. Det samlede projekt udgøres fra starten derfor af ti³ unge fordelt på to grupper, hvor de to grupper startede i projektet forskudt af hinanden og forblev adskilt i løbet af projektet.

Hovedparten af de unge i projektet har haft en opvækst præget af omsorgssvigt, og hvor man, for nogle af projektdeltagernes vedkomne, kunne have mistanke om alvorligere tilknytningsforstyrrelser. Dette aspekt og betydningen heraf vil blive uddybet i afsnittet 'Målgruppebeskrivelse'.

¹ I den 'store gruppe' er der således både flest unge tilknyttet, ligesom de er ældst.

² I evalueringen skelnes mellem begreberne gruppe og fællesskab. Gruppe bliver anvendt til beskrivelse af de to grupper af unge, som projektmedarbejderne har arbejdet med. Fællesskab bliver anvendt for at skelne mellem, om der er tale om en gruppe unge, der relationelt er bundet sammen i et fællesskab (som den 'store gruppe') og en gruppe unge, der ikke har nogen relationelle forbindelser, og dermed ikke er et fællesskab (som den 'lille gruppe').

³ Den samlede gruppe på ti bliver udvidet til tolv unge i løbet af projektet, da den 'lille gruppe' blev udvidet med to unge i henholdsvis sommeren og efteråret 2013. Dog er sidst ankomne unge kun med i projektet i et par måneder. Derfor bygger det kvantitative empiri kun på de elleve unges udvikling. Syv unge i den 'store gruppe' og fire unge i den 'lille gruppe'.

Målgruppen for projektet og derfor de ti (som senere blev tolv) unge blev i projektbeskrivelsen fra vinteren 2011/12 beskrevet således: *”Unge som over en længere periode ikke har været motiveret for en ændring af deres livssituation og som udelukkende eller overvejende har søgt en subkultur og isolation fra det primære omgivende miljø. De unge har ingen tilknytning til uddannelse eller job, og har enten ekskluderet sig selv eller er ekskluderet af job, uddannelse og fritidsmuligheder i lokalmiljøet (...). Fællesnævneren for gruppen er et dagligt hashmisbrug/og andre stoffer og en samstemmende holdning om, at der kun er ringe fremtidsmuligheder i form af kontanthjælp og aktivering. Forældre og netværk udtrykker en følelse af magtesløshed (...). Gruppen af forældre er forskelligt sammensat. Der spores gode ressourcer, men også massive problemer som er relateret til forældrene selv.”*

Det var i forhold til disse unge, projektet skulle virke. Det blev indledningsvist besluttet, at de medarbejdere, der skulle involveres i projektet, skulle arbejde med de unge ud fra en kombination af en gruppeorienteret og en individuel tilgang.

Der blev stillet lokaler/et hus til rådighed for arbejdet med de unge. Herefter blev der tilknyttet tre medarbejdere til projektet - en medarbejder på fuld tid og to 'halve' medarbejdere. Disse medarbejdere var, inden de blev tilknyttet projektet, ansat i kommunen som faste kontaktpersoner i forskellige støtteforløb. Den fuldtidsansatte skulle fra projektstart være tilknyttet projektet på fuld tid, mens de to 'halve' kontaktpersoner også skulle have individuelle kontaktforløb ved siden af projektarbejdet. Ca. midtvejs i projektforløbet valgte Varde Kommune at ændre bemanningen således, at den fuldtidsansatte forsat var i projektet på fuld tid, og en af de andre medarbejdere blev tilknyttet fuldtids, mens den sidste medarbejder gik tilbage som fast kontaktperson med individuelle kontaktforløb. Resultatet af forløbet begyndte for den 'store gruppe' at vise sig i løbet af foråret og sommeren 2013, hvor der kom en opsplitning i gruppen. Flere fra gruppen tog markant færre stoffer, kriminaliteten ophørte (var for de fleste ophørt tidligere), og de begyndte at vende sig ud mod samfundet udenfor gruppen. De fik praktikpladser, flere startede på teknisk skole, én kom indenfor militæret osv. De begyndte så at sige en integrationsproces i (lokal-)samfundet. Udviklingen for den 'lille gruppe' tegnede dog et lidt andet billede, som vil blive præsenteret senere i evalueringen, hvor begge grupperes udvikling vil blive udførligt beskrevet og illustreret.

Evalueringsform

Denne evaluering primære fokus er at trække så meget læring ud af den arbejds metode, som projektet har anvendt, nemlig kombinationen af en individuel og en gruppeorienteret metode. Det er endvidere et formål at analysere den forskellighed, der viste sig at være i effekterne i forhold til de to grupper af unge, som projektet som sagt har arbejdet med. Sekundært vil evalueringen vise og beskrive, hvorvidt projektet har nået de mål, der blev sat i starten af projektperioden.

Evalueringen har, i overensstemmelse med en traditionel slutevaluering, således til formål at beskrive;

- Projektprocessens forløb og det mere detaljerede indhold af indsatserne
- Hvilke indsatser, metoder og tilgange virkede i forbindelse med de unges udvikling
- Hvilke udfordringer og dilemmaer projektet mødte igennem processen
- Hvilke anbefalinger kan gives til fremtidige lignende projekter

Mere konkret tager evalueringen udgangspunkt i de mål/succeskriterier, der blev opstillet for projektet ved projektstart. Disse udgjorde:

- At der tilrettelægges, beskrives og etableres en sammenhængende indsats overfor gruppen af unge med vedvarende og massive problemstillinger og misbrugsafhængighed. Indsatsen skal føre til, at målgruppen bryder med disse mønstre og modtager støtte til en forandring af deres livssituation

- At udvikle og iværksætte mere effektive tilbud til unge med alvorlige problematikker. Mere konkret er målgruppen unge, der enten er, eller er på vej til at ekskludere sig selv for muligheden for et selvstændigt positivt voksenliv.
- At skabe et fundament som indeholder nye rammer og metoder for et dynamisk og forpligtende samarbejde imellem de unge, deres netværk, de professionelle, skole/uddannelsesinstitutioner, erhvervslivet, handelsstandsforeninger samt relevante borgere i nærmiljøet.
- At opnå viden om projektets resultat med henblik på beslutning om permanent tilbud til anvendelse i hele kommunen.

Succeskriteriet i forhold til effekten ved projektets afslutning:

- 80% er ophørt eller har væsentligt reduceret deres misbrug. (Pejlemærke vedr. reducere, at den unge er i stand til at fuldføre uddannelse/varetage sit arbejde)
- 80% er stabile vedr. bolig, job, uddannelse
- 80% ikke begår ny kriminalitet inden for projektperioden

Evalueringsens mere konkrete formål er således at undersøge om ovenstående forventninger og succeskriterier er indfriet igennem de indsatser og metoder, der udgjorde Ølgod-projektet. Indsatserne og metoden samt virkningerne heraf bliver dermed systematisk beskrevet.

Evalueringsens empiriske grundlag

Empirien i denne evaluering udgør henholdsvis en kvantitativ del og en kvalitativ del. Den kvantitative del består af et udviklingsskema over hver enkelt af de elleve unge (udarbejdet af en myndighedsrådgiver - i langt de fleste tilfælde i samarbejde med den unge), hvor der er taget udgangspunkt i parametrene: *Boligforhold, beskæftigelse/uddannelse, forsørgelsesgrundlag, forbrug af rusmidler og kriminalitet inden for den sidste måned*. Hvert skema er udfyldt med afsæt i den unges situation ved henholdsvis projektstart og i juli 2014, og er således med til at tegne et billede af udviklingen hos hver enkelt af de unge fra projektets start til projektets afslutning. Denne udvikling og dermed projektets effekt vil blive illustreret igennem søjlediagrammer.

Den kvalitative del udgør henholdsvis logbøger over dagene i projektet fra sep. 2012 til slut dec. 2013 og enkeltinterviews samt fokusgruppeinterviews. De interviews, der er udført i den kvalitative del udgør:

Interviewpersoner	Antal interviews
Projektleder (personligt individuelt interview)	1
Projektmedarbejder (personligt individuelt interview)	1
Samarbejdspartner (individuelt telefoninterview)	5
Myndighedsrådgivere (fokusgruppeinterview)	2
Forældre til de unge (Individuelle telefoninterview)	5
De unge (personlige individuelle interview)	3

Interviewformen var semistrukturerede, hvilket betyder, at interviewerens ved hjælp af en interviewguide sikrer sig at få spurgt ind til alle de temaer, der er vigtige at få beskrevet. Samtidig er der dog mulighed for at interviewpersonen kan komme ind på andre sammenhænge og betydningsfulde aspekter i henhold til evalueringstemaerne (Christensen, 1994: 11). Interviewene er blevet optaget på diktafon og derefter blevet

gennemlyttet, hvor de centrale dele af interviewene er blevet skrevet ned. I evalueringen bliver der anvendt citater fra disse interview. Dette er vist ved, at citaterne er nedskrevet i *kursiv* og, der er i slutningen af hvert citat tilføjet, hvilken interviewperson (i anonymiseret form) citatet stammer fra.

Del 1: Beskrivelse af projektet og målgruppen

Målgruppebeskrivelse

Beskrivelse af den samlede målgruppe

Dette afsnit tager sigte på at give et billede af målgruppens belastninger/vanskeligheder. Der imidlertid ikke ambitionen at stille skarpt på den enkelte unges belastninger og ressourcer, men skal snarere ses som et generaliseret billede af den samlede målgruppe på i alt tolv unge, der i løbet af forløbet var tilknyttet projektet. Der er indenfor gruppen store forskelle på de sociale vanskeligheder, der har været i de unges opvækstmiljø, men en gennemgang af den samlede gruppe unge giver dog ledetråde i forhold til, hvilken målgruppe projektet har arbejdet med.

Konsulent Peter Jensen, SPUK, har gennem de seneste 1½ år bidraget til projektet gennem coaching af medarbejderne i forhold til at arbejde med grupperne og i forhold til at arbejde med de unge individuelt. Der er i forbindelse med disse coachingseancer blevet talt om de enkelte unges særlige problemstillinger, vanskeligheder og ressourcer. Peter Jensens viden om de enkelte unge fra disse coachingseancer sammen med en sagsgennemgang af de enkelte unges sociale (børne-)sager i forvaltningen udgør det empiriske grundlag for målgruppebeskrivelsen.

Der er som førnævnt tale om tolv unge (syv fra den 'store gruppe' og fem fra den 'lille gruppe'). I forhold til den 'lille gruppe' er det kun tre af de unge, der var den oprindelige målgruppe. De resterende to blev forsøgt trukket ind i gruppen senere i projektet. Den ene af de unge, der blev forsøgt trukket ind, var udenfor målgruppen, da han nok røg en del hash, men efter de professionelle opfattelse ikke havde større psykosociale vanskeligheder. Den anden unge, der blev forsøgt trukket ind i projektet, var noget mere socialt belastet, men dog uden den samme tyngde i vanskelighederne som de tre unge, der i forvejen udgjorde den 'lille gruppe'. Som tidligere nævnt, var den ene af disse unge kun tilknyttet projektet få måneder, hvorfor han ikke er en del af den kvantitative del af evalueringen. Den samlede ungegruppe, der beskrives, udgøres derfor af elleve unge.

De oplysninger, der udgør empirien i målgruppebeskrivelsen, kan være flere år gamle, og er således ikke et udtryk for, hvordan den unge fungerer nu. F.eks. beskrives ni ud af de tolv unge at have et skadeligt forbrug af rusmidler, men det er ikke gældende i dag, hvor flere unge har nedsat deres forbrug betydeligt, og hvor flere ligeledes er helt ude af det skadelige forbrug af rusmidler. De har således haft et skadeligt forbrug i en periode af deres liv, men det ser aktuelt anderledes ud.

Målgruppebeskrivelsen vil fokusere på de belastninger, de unge har haft gennem deres opvækst. De temaer, der fokuseres på er: *Smidt ud hjemmefra, Skadeligt forbrug af rusmidler, Anbragt udenfor hjemmet, Diagnoser, Kriminalitet, Vold, Lav intelligens og Traumatiske oplevelser i barn- og ungdommen.*

Skadeligt forbrug af rusmidler

Ud af de tolv unge havde ni ved projektstart et skadeligt forbrug⁴ af rusmidler. Det drejede sig for alle om et massivt dagligt forbrug af hash, og dette blev for flere suppleret med hårdere stoffer som f.eks. amfetamin og ketamin.

Anbragt udenfor hjemmet

Fire af de unge havde i løbet af deres barndom/ungdom været anbragt udenfor hjemmet, hvor det fra tre af de fire unges vedkommende bl.a. skyldes forældrenes eget misbrug (både alkohol og euforiserende stoffer)

⁴ Skadeligt forbrug defineres som: Et forbrug af rusmidler, der enten på kort eller lang sigt er skadeligt for den unges sociale, psykiske og/eller fysiske udvikling.

Diagnoser

Tre af de unge havde diagnoser. Disse var f.eks. ADHD og tilknytningsforstyrrelse, men flere af de unge har været til samtaler på psykiatrisk afdeling, dog uden at få egentlige diagnoser. En ung er i denne sammenhæng blevet beskrevet som angst, men altså uden at få en diagnose.

Kriminalitet

Tre af de unge havde/har domme for berigelseskriminalitet. Der er tale om ganske omfattende kriminalitet, hvor der har været tale om helt op til 80 kriminelle forhold for en unges vedkommende. To unge har herudover været tiltalt, men uden at det har ført til domfældelse.

Vold

To unge har været involveret i voldsepisoder. Dog ikke vold, der så vidt vides har ført til sigtelser, måske fordi det er vold udøvet i forhold til personer, der har haft pædagogiske opgaver i forhold til de unge.

Lav intelligens

To af de unge har en IQ på under 90. En tredje ung er derudover beskrevet som 'ikke godt begavet' i en udtalelse fra børnepsykiatrisk afdeling.

Smidt ud hjemmefra

To unge var blevet smidt ud hjemmefra som ca. 14-årige p.g.a. voldsomt hashmisbrug.

Traumatiske oplevelser i barndommen

I de sagsakter, der er gennemgået (hvor der mangler sagsakter på tre af de unge), beskrives der traumatiske oplevelser for syv unge. Disse traumatiske oplevelser er f.eks. vold i hjemmet, seksuelle overgreb og forældres massive misbrug. Herudover beskrives flere forældre som havende alvorlige psykiske lidelser.

Den teoretiske forståelse

Dette underafsnit har til formål, ud fra en teoretisk tilgang, at præsentere mulige baggrunde for, at de unge fra Ølgod-projektet handlede som de gjorde inden projektets start og i løbet af projektet. Som nævnt tidligere er ambitionen ikke, at tage udgangspunkt i hver enkelt af de tolv unge, men derimod i et mere generaliseret billede af denne målgruppe.

Omsorgssvigt og tilknytningsforstyrrelser

Det fremgår af ovenstående beskrivelse af målgruppens belastninger, at de næsten alle har været udsat for omsorgssvigt i løbet af deres barn- og/eller ungdom. Disse omsorgssvigt har ofte været i form af:

- Vold (enten overværet vold i hjemmet eller selv været udsat for vold)
- Seksuelle overgreb fra nære omsorgsgivere og/eller andre i nærmiljøet
- Opvokset i familier med kontaktløshed (ofte som konsekvens af forældrenes egne vanskeligheder med psykisk sygdom, overdrevent rusmiddelforbrug eller egne udviklingstraumer).

Det har stor betydning for børn og unges udvikling, hvornår de udsættes for omsorgssvigt, i hvilke situationer de udsættes for svigtene, og hvor massive disse svigt er. Endvidere har det stor betydning hvilket beskyttelsesfaktorer, der er i barnets nærmiljø. Omsorgssvigt eller traumatiske hændelser i forhold til barnets tilknytning til dets tilknytningsperson kan føre til, at barnet udvikler egentlig tilknytningsforstyrrelser, og disse vil for mange af disse børn præge deres ungdomsliv og for nogen også deres voksenliv. Ud af en børneårgang er ca. "15 % af en årgang 0-3 årige sociale behovsbørn, hvor sundhedsplejersken er bekymret for barnets tarv og velfærd, 4 % er udsat for omsorgssvigt i større eller

mindre grad, og heraf vil formentlig 1/2 - 1 % være udsat for så massivt omsorgssvigt, at deres personlighedsudvikling er stærkt truet" (Christensen, 1992).

Børn, der har været udsat for massive omsorgssvigt i forhold til deres tilknytning til den nære omsorgsperson, vil være i risiko for at udvikle egentlige tilknytningsforstyrrelser. De er sårbare, og provokeres let af social kontakt. Nogle bliver kronisk tilbagetrukne, indadvendte og depressive, mens andre bliver stærkt udadreagerende i deres adfærd. Fælles er disse unges vanskeligheder ved at indgå i relationer til andre mennesker. Og disse vanskeligheder viser sig i forskellige adfærdsformer, der for nogle har afsæt i en egentlig diagnose (f.eks. ADHD), mens andre er mere diffust beskrevet (f.eks. udadreagerende adfærd).

Børn udvikler meget tidligt i deres liv det, Jens Peter Rygaard og Bowlby kalder de tidlige 'arbejdsmodeller' (Rygaard, 1991), eller som Gerg Mead kalder 'den generaliserede anden' (Mead, 2005), der er den eksternaliserede form af det tilknytningsmønster, barnet lærte sig i samspillet med dets tilknytningsperson. Begrebet kan oversættes til, at barnet udvikler en generaliseret 'forståelse' af andre mennesker. Den primære omsorgsgiver for barnet bliver således en generaliseret model for, hvad barnet kan forvente sig i kontakten med andre mennesker. Og herunder, hvor meget tillid, barnet/den unge opfatter, at det kan have til andre mennesker. Tilknytningspersonens omsorgsvaretagelse får således udover barnets generelle omsorgsbehov for mad, tøj, varme, kontakt m.v. også en mere symbolsk betydning, der danner et indre billede hos barnet som en form for generalisering af menneskelig handlen. Udvikling af 'den generaliserede anden' får betydning for barnet/den unges vurdering af sine omgivelser, og om andre mennesker er noget, man kan have tillid til, eller som man må møde med mistillid.

Flere af de unge, der har deltaget i Ølgod-projektet hører i helt overvejende grad under gruppen 'Omsorgssvigtede børn'. For de mest socialt belastede af de unge, vil dette ofte komme til at betyde, at de møder deres omgivelser med mistillid, fordi de grundlæggende har en erfaring med, at de ikke er blevet mødt ud fra deres behov for omsorg. Påvirkninger i tilknytningen, der har givet tilknytningsforstyrrelser, kan for de unge betyde, at de ofte vil have et mere kaotisk liv, hvor det kan være vanskeligt for dem at fastholde og indgå i relationer til andre. Endvidere er det i forhold til denne målgruppe væsentligt at fremhæve, at endnu en af de grundlæggende problemstillinger ved tilknytningsforstyrrelse er, at de unge ikke kender deres egne følelser. De kan derfor reagerer både udad eller indad, men de er ofte ikke klar over, hvorfor de handler, som de gør.

Traumer

Udover tilknytningsvanskeligheder, som langt fra alle unge i Ølgod-projektet har, har den største del af de unge været udsat for traumer i deres barn- og ungdom, der kan have haft betydning for udviklingen af deres nervesystem (Hart 2009, Levine 2004). Traumer og måske især gentagne traumer kan udvikle et 'overaktiveret nervesystem'. Det overaktiverede nervesystem er det, der bl.a. ses hos en del soldater, der har været i kampzoner. Der er tale om PTSD (Post Traumatisk Stress Disorder), eller det der tidligere blev betegnet som 'granatchok'. Det er karakteristisk, at der skal relativt lidt til at aktivere nervesystemet, så det reagerer, som om mennesket er ude i en livstruende situation, og dermed benytter sig af de forsvarsmekanismer, der er indbygget i 'reptilhjernen' (frys, flygt eller kæmp). Herudover giver PTSD oftest koncentrationsvanskeligheder og hukommelsesproblemer, hvilket har stor betydning for de unges evne til at tilegne sig viden kognitivt. Bessel Van Der Kolk, professor og leder af Trauma Center under Justice Resource Institute, Massachusetts, redegjorde i en forelæsning i København i maj 2014 for, hvordan traumer og PTSD kan reducere evnen til kognitivt at tilegne sig viden. Samtidig bygger denne viden om PTSD på, at en meget væsentlig del af de mennesker, der lider af PTSD i USA er betinget af traumatiske begivenheder i disse menneskers opvækstmiljøer som vold og andre overgreb (Pond, Andrew et al, 2013).

I hvert fald syv af de unge i Ølgod-projektet, har været udsat for chok og traumer i deres barn og ungdom, der kan have haft betydning for udviklingen af deres nervesystem.

For den unge, der har et overaktiveret nervesystem, betyder det f.eks., at selv lidt højrøstet tale eller pædagogiske medarbejdere åbenlyse uenighed, kan være så angstprovokerende, at forsvarsmekanismerne 'overtager'. Det ses også ofte, at unge med et overaktiveret nervesystem bliver låst i at være 'på'. De er i en konstant forsvarsposition. Denne tilstand er karakteriseret af hyperaktivitet, stress, angst- eller raserianfald, mani og væren på vagt. En sådan tilstand kan dog ikke opretholdes over tid, og der vil så være en tendens til, at de bliver låst i at være 'fra', som er karakteriseret af energiløshed, afmagt, depression, udmattelse, og at de mister forbindelsen til omgivelserne. Samtidig med at den unge således er mere sensitiv i forhold til belastninger, vil et stærkt 'opspændt' og overaktiveret nervesystem påvirke den unges mulighed for indlæring.

Resiliens

I alle børn og unges liv er der nogle beskyttelsesfaktorer. For eksempel er det en beskyttelsesfaktor, hvis barnet, der har været udsat for omsorgssvigt, har kunnet finde en mening med de svigt, det har været udsat for, eller barnet, hvor forældrene ikke har tilstrækkelig omsorgsevne, har nogle omsorgspersoner, som det føler sig tryk ved (f.eks. bedsteforældre). I Mønsterbryderforskningen (Elsborg, 1999) sidst i 1990'erne fandt man bl.a., at tilstedeværelsen af en signifikant voksen i et barns eller en ungs liv, styrkede barnets eller den unges muligheder for at blive mønsterbryder (bryde med forældrenes negative sociale arv). Men der er mange beskyttelsesfaktorer i børns liv, som kan virke kompenserende i forhold til de belastninger, barnet udsættes for. Beskyttelsesfaktorer giver børn højere resiliens, og dermed bedre mulighed for at klare sig. Dette fokus på resiliens har sat sig igennem i meget socialt arbejde i de seneste ti år, hvor det bl.a. er en integreret del af ICS (Integrated Childrens System), som er det system Socialstyrelsen har initieret for at hæve kvaliteten i de børnefaglige undersøgelser (Servicelovens §50). Ud fra denne tænkning kan tilstedeværelsen af beskyttelsesfaktorer i de unges liv således være betydningsfulde for, om de unge i løbet af projektet mestrer at forandre deres livsstil. Dette aspekt vil blive udfoldet i et senere afsnit i evalueringen.

Opstartsfasen

Baggrund for projektet

Baggrunden for Ølgod-projektet var, som tidligere nævnt, kommunens kortlægning af iværksatte foranstaltninger overfor udsatte unge i området omkring Ølgod.

Udover denne kortlægning oplevede kommunen, at kontaktpersonerne, der var tilknyttet de unge, løbende meldte tilbage, at samarbejdet med de unge ikke fungerede. De unge meldte konstant afbud til de aftalte møder, hvorfor kontaktpersonerne følte, at deres arbejde var overflødig.

På daværende tidspunkt var tilgangen til denne gruppe af unge tydelig og tog udgangspunkt i tanken om, at: "(...) *dem, der profiterede, fik de gode tilbud og dem der ikke gjorde fik 'discount-tilbuddene'* (Projektleder, Ølgod-projektet). Det overordnede billede var således, at indsatserne ikke havde den ønskede effekt samtidig med, at forbruget af rusmidler blandt den pågældende ungegruppe blev større og større.

I forbindelse med denne udvikling blev det besluttet, at der var brug for at tænke anderledes i forhold til indsatser på området – og forudsætningerne for at opstarte Ølgod-projektet blev således en realitet.

Som tidligere nævnt, blev gruppen af de ti unge (senere tolv) opdelt i to grupper efter projektets start. Baggrunden for denne opdeling var, at tre af de unge aldersmæssigt var så unge, at de var undervisningspligtige, hvorfor de ikke kunne deltage i projektets aktiviteter i løbet af dagen. Samtidig med

dette var både deres forbrug af rusmidler og deres udøvede kriminalitet ikke så udpræget, som det på daværende tidspunkt var hos de syv 'store' unge.

Målsætninger

De mere overordnede formål og succeskriterier er tidligere beskrevet. De konkrete metodiske og værdimæssige succeskriterier for projektet – både i forhold til den 'lille' og den 'store gruppe', er:

Værdier og mål for de unge:

- At de unges medbestemmelse/holdninger og ideer inddrages i udarbejdelsen af projektets indhold
- At der skabes og fastholdes 'lige muligheder' i adgangen til job, uddannelse, fritidsliv mv. med henblik på udvikling af et selvstændigt og selvforsørgende voksenliv.
- At realisere de unges mål og ønsker.

Værdier for organisationen:

- Der forventes en reducere af udgiftsdelen på kontanthjælpsudgifter⁵/øvrige offentlige forsørgelse.
- Det overordnede mål er, at de unge opnår tilknytning til uddannelse eller job - målet på lang sigt, at de unge som led i en uddannelsesplan er i stabile uddannelses eller job forløb.
- Evalueringen af projektet skal bidrage til øget viden vedr. fremtidige indsatser på ungeområdet.

Det første der blev gjort var at undersøge, om de unge overhovedet havde lyst til at samarbejde. Dette var en væsentlig forudsætning for projektets eksistens, idet tilgangen var, at de unge skulle være medbestemmende og aktive medspillere i forhold til projektets udformning. Den klare målsætning var derfor, som projektlederen her beskriver, at undersøge: *"(...) om man med empowermenttænkning kunne etablere noget, der var mere effektivt, end det vi i forvejen gjorde"* (Projektleder, Ølgod-projektet). Tanken bag dette var, at det at give de unge medbestemmelse ville give dem et medejerskab til projektet, og dermed styrke deres motivation for at deltage i projektets aktiviteter.

Derfor inviteredes syv unge ud af den samlede gruppe på ti til opstartsmøde i april måned 2012. Der var her både repræsenteret unge fra den 'lille gruppe' og den 'store gruppe'. Til dette opstartsmøde blev de spurgt om deres tanker omkring, hvad de ønskede, at deres dagligdag skulle indeholde i et eventuelt projekt. Dette var en opstartsproces, som en af de unge her beskriver: *"De kaldte os ned i en kælder på Alleen. Fortalte hvad de havde tænkt sig med det, og hvad vi havde lyst til at få ud af det her. Så skulle vi lave nogle regler for, hvordan det skulle fungere for, at vi gad at være her. Til at starte med, der handlede det bare om, at vi skulle komme. Vi måtte ikke ryge tjald der, og vi måtte ikke møde påvirkede. Det gad vi ikke, for så var der jo ligesom ikke rigtig nogen grund til at være der. Det var nogle regler, vi selv aftalte"* (Ung, Ølgod-projektet). De unge fik således i fællesskab beskrevet forslag til og ønsker om, hvordan hverdagen i Ølgod-projektet skulle være. De forslag de unge opstillede var som følgende:

- *Vi skal have vores eget hus*
- *Politiet, lærere og forældre må ikke komme der*
- *Vi skal være der hver dag fra kl.11.00 (senere blev tidspunktet ændret til kl.09.00)*
- *Vi skal hentes ud af sengen, hvis vi ikke kommer op*
- *Det skal ikke handle om misbrug og behandlingen af misbrug*
- *Man må ikke være påvirket, når man kommer*

⁵ Kontanthjælpsreformen trådte i kraft 1. januar 2014, hvorefter kontanthjælpen er afskaffet for alle unge under 30 år uden uddannelse og er erstattet af uddannelseshjælp. Der er således sket en omstrukturering af overførelsesomkostningerne, således at kontanthjælpen nu er opdelt i forskellige kategorier fordelt på grupperne "uddannelsesparate unge" og "aktivitetsparate unge". I indeværende evaluering vil der dog blive anvendt betegnelsen "kontanthjælp", da det var denne betegnelse, der var gældende ved projektstart og under størstedelen af projektets forløb.

- *Man må ikke tage stoffer, når man er i 'Huset'*⁶
- *Der skal være fysiske aktiviteter – fx fitness*

Et af de centrale punkter, der var særlig vigtigt for de unge var, at de kunne være i fred. Som en af dem beskriver: *"Vi ville have vores eget sted, og politiet måtte i hvert fald ikke komme der. Vi skulle kunne være der i fred, ikke. Når vi skulle komme derned og have en eller anden form for relation til kommunen og der offentlige igen, så skulle vi også have lov til at være der i fred. Og det skulle være på vores vilkår, ikke"* (ung, Ølgod-projektet).

Samtlige forslag blev accepteret: *"Det accepterede vi. Vi stillede ikke tvivl ved, om det det ville var rigtigt eller forkert. Så længe det var lovligt"* (Projektleder, Ølgod-projektet). Med inddragelse af de unge og accepten af deres ønsker havde Ølgod-projektet den grundform, der blev det bærende fundament i projektperioden.

Metoden

Empowerment

Meningen med at anvende empowerment-tilgangen var, at de unge skulle opleve sig som medskabere af projektet og derigennem blive motiverede og engagerede for deltagelse og udvikling gennem forløbet. 'Empowermenttænkningen' er derfor et fundament for den pædagogiske metode, der blev brugt i udviklingen af projektet.

Det gruppeorienterede kombineret med det individorienterede

Ambitionen med projektet var at arbejde med en gruppeorienteret metodisk tilgang til de unge – både i forbindelse med den 'store gruppe' og senere med den 'lille gruppe'. For den 'store gruppe's vedkommende tog man således udgangspunkt i det allerede etablerede fællesskab. Man respekterede det fælles venskab de unge allerede havde ved projektets start. Dette blev gjort i stedet for at forsøge at skille dem ad og arbejde med dem individuelt som i en traditionel kontaktpersonsordning. Samtidig med det gruppeorienterede fokus, arbejdede man løbende med den enkelte unge indenfor gruppen. Derved kombineredes det gruppeorienterede med det individorienterede i tilgangen til de unge.

'Huset' og dagligdagen for den 'store gruppe'

Beskrivelser af gruppens dagligdags-struktur falder i to dele for at tydeliggøre, at der sker en naturlig bevægelse fra at fokusere på det gruppeorienterede og fællesskabet mod det individorienterede i takt med, at en del af den 'store gruppe' kommer i uddannelse og beskæftigelse, som projektet skrider frem.

1. del af projektet (sep. 2012- forår/sommer 2013)

Gruppen mødtes som aftalt i 'Huset' i hverdagene kl. 9-15. Projektmedarbejderne forsøgte så vidt muligt hver dag at få kontakt til de deltagere, der ikke dukkede op eller hente dem på deres bopæl eller faste tilholdssteder. Logbogen viser der til tider var udfordringer i forhold til de unges stabilitet omkring fremmøde – især efter 'hårde weekender'. Men det centrale i beskrivelsen af logbøgerne over den 'store gruppe' er, hvordan der løbende igennem denne del af projektprocessen var 'udpræget gruppe- og fællesskabsfølelse' blandt projektets deltagere.

Fem dage om ugen mødtes gruppen til morgenmad og socialt samvær, hvor der blev hygget, og hvor der blev talt om gruppens fælles og de unges individuelle oplevelser, udfordringer og evt. gøremål. Efter morgenmaden deltog dem der kunne og havde lyst i fysisk træning i træningscenteret i byen, hvis ikke andet er på programmet. Fitnesscenteret blev i første omgang en betydningsfuld fælles aktivitet for de unge og projektmedarbejderne, og gav også anledning til at tale om vigtigheden af kost i forhold til generel trivsel. Gruppen afsluttede dagens møde med at lave frokost og spise sammen, hvorunder der også var

⁶ 'Huset' var det sted, hvor de unge mødte op hver dag og var sammen, hvis de ikke trænede eller var på ture.

mulighed for snak med projektmedarbejderne. Efter frokost gik gruppen enten hver til sit, nogle fulgtes ad til fælles aktiviteter eller projektmedarbejderne hjalp enkelte med individuelle gøremål, som er beskrevet under afsnittet 'Hverdagsparathed'.

2. del af projektet. Sommer 2013- julen 2013

To af deltagerne blev udmeldt af projektet, fordi de skulle starte læreplads og militærtjeneste og i den forbindelse fraflyttede kommunen. Den resterende gruppe på fem blev mere og mere opsplittet i denne periode. To af de unge vedblev at have et skadeligt forbrug af rusmidler, imens de andre fik praktikpladser, jobs og starter uddannelse op i lokalområdet.

Perioden var præget af meget individuelle forløb for deltagerne. Oftest var der morgenvækning og afhentning på de unges bopæl og derefter kørsel til praktiksteder, uddannelse og job eller andre individuelle gøremål. Enkelte af de unge er dog ofte ikke til at komme i kontakt med. Ind imellem dropper de gamle' også forbi til frokost, hvis de har tid og ikke er optaget af arbejde, uddannelse eller egne gøremål. Samtidig fortsætter dem, der har lyst med at træne i træningscenteret.

'Huset' og dagligdagen for den 'lille gruppe'

I oktober 2012 opstartedes den 'lille gruppe' i projektet. I denne periode kørte projektet med den 'lille gruppe' sideløbende med arbejdet med den 'store gruppe'. De unge i den lille gruppe var allerede tilknyttet diverse dagtilbud⁷, og kunne derfor kun være til stede om eftermiddagen. I første omgang blev projektet for den 'lille gruppe' to ugentlige eftermiddage á 3-4 timer, da de alle tre på daværende tidspunkt som sagt gik i skole i løbet af dagen. Der blev ligeledes her afholdt aktiviteter såsom træning, fællesspisning, biografture og lign. Efter et halvt år udvidedes 'åbningstiden' med to ekstra eftermiddage, så projektet nu var fire ugentlige eftermiddage á 3-4 timer. I sommeren 2013 udvidedes den 'lille gruppe' med en ny ung og endnu en ung kommer med i projektet i efteråret 2013. Den sidst ankomne deltog kun i projektet i et par måneder.

De fælles aktiviteter

Fitness træningen er som tidligere nævnt en fælles aktivitet, som bliver afholdt hver dag. Målet med træningen var at få gruppen fysisk aktiveret. De fælles aktiviteter, der ellers foregik udenfor 'Huset' og den almindelige dagligdag var som regel foranlediget af de unges egne ønsker, ligesom også den fysiske aktivitet var. Aktiviteterne var fx:

- fisketure
- filmaftener eller biografture
- Go-kart
- Boksetræning
- Koncert
- Besøg i Randers Regnskov
- Besøg i Terrarium
- Speedbådstur
- Overnatningstur

Udover ture med fokus på oplevelse og samvær blev der afholdt fælles aktiviteter med særlige temaer.

Disse bestod i:

- 'Stofeducation'
- Kursus i økonomi

⁷ Alle tre unge fra den "lille" gruppe er nogle måneder før de kommer med i projektet startet i "Entreen", som er et skoletilbud, der skal håndtere og afklare det faglige ståsted hos unge, der er droppet ud af efterskoler eller som er blevet hjemtaget fra foranstaltninger – inden de skal videre i det almene folkeskoleforløb.

Den individuelle indsats

Sideløbende med gruppens fælles daglige struktur og de fælles aktiviteter lagde de voksne også en større individuel indsats hos den enkelte projektdeltager. Denne indsats er præget af fleksibilitet og rummelighed, hvor den voksne har fungeret som en støtte for at hjælpe projektdeltageren med at gennemføre almindelige gøremål, så hverdagen har kunnet fungere.

I det følgende er nedfældet eksempler på, hvad disse individuelle 'gøremål' og den individuelle indsats udgjorde.

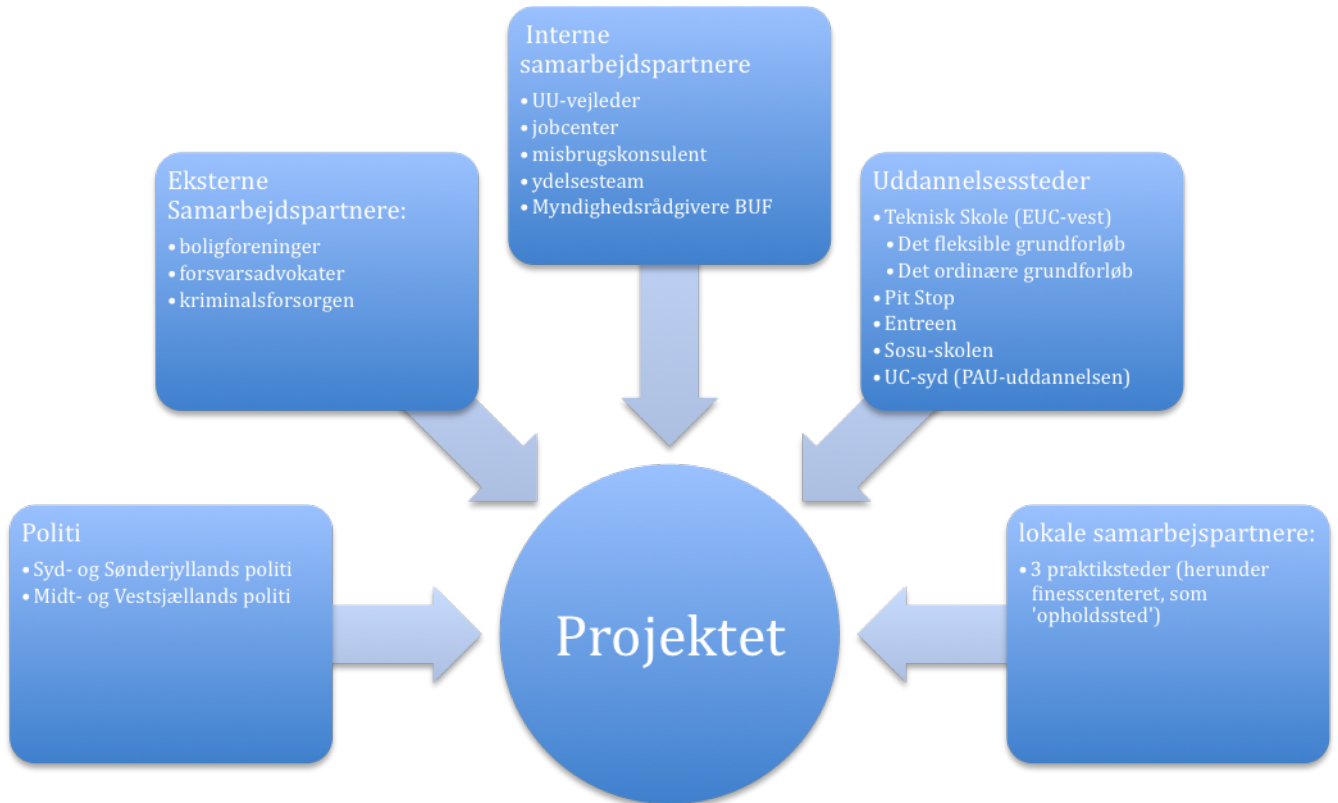
- en-til-en samtaler vedrørende ønsker, udvikling, udfordringer – ofte initieret af projektdeltageren
- morgenvækning
- kørsel
- bisidder ved samtaler hos jobcenteret
- bisidder ved samtaler med uddannelsesvejledere
- hjælp til besigtigelse af lejlighed hos boligforening
- hjælp til opbringninger til fx tilmelding af kurser
- sortering af 'rudekuverter', styr på breve fra offentlige myndigheder
- hjælp til transport vedr. lægebesøg, hospitalsundersøgelser
- hjemmebesøg hos forældre
- besøg hos voksenservice
- hjælp til at etablere kontakt til familiemedlemmer
- hjælp til ansøgning om ny bolig
- hjælp til indkøb og madlavning i egen bolig
- kontakt til praktik- og uddannelsessteder
- hjælp til anmeldelse om fraflytning af bopæl hos borgerservice
- kontakt til politi og kriminalforsorgen
- hjælp til ansøgning om betaling af rejsekort
- hjælp til ansøgning og indmeldelse på uddannelsessteder
- deltagelse i møder i retten

Samarbejdspartnere, myndighed og leverandører

I forhold til Ølgod-projektet har der på det organisatoriske plan været fokus på samarbejdet mellem diverse tværfaglige og tværsektorielle instanser.

Udover samarbejdspartnere indenfor kommunens regi (skoler, praktiksteder og andre) havde projektet også eksterne samarbejdspartnere tilknyttet. Samarbejdet er af flere parter blevet beskrevet som værende præget af tillid, åbenhed, fleksibilitet og handleparathed. Hvad dette har betydet for projektet vil blive uddybet i den kvalitative analyse.

Oversigt over samarbejdspartnere

Del 2: Analyse af kvantitativt empirisk materiale

Præsentation af projektets effekt

Indledning

Projektets succeskriterier var opstillet, så de kvantitativt kunne 'måles'. Altså om projektet havde levet op til de kvantitative forventninger, Varde Kommune havde til projektet. Ambitionen med denne del af evalueringen er således at præsentere udviklingen hos de elleve unge, der udgør den kvantitative empiri i projektet. Helt konkret vil de unges livssituation ved projektstart blive sammenlignet med, hvordan denne var i juli måned 2014 – ved projektets afslutning. Denne sammenligning vil blive illustreret igennem søjlediagrammer ud fra følgende parametre:

- *Kriminalitet*
- *Forbrug af rusmidler*
- *Beskæftigelse/uddannelse*
- *Boligforhold*
- *Forsørgelsesgrundlag*

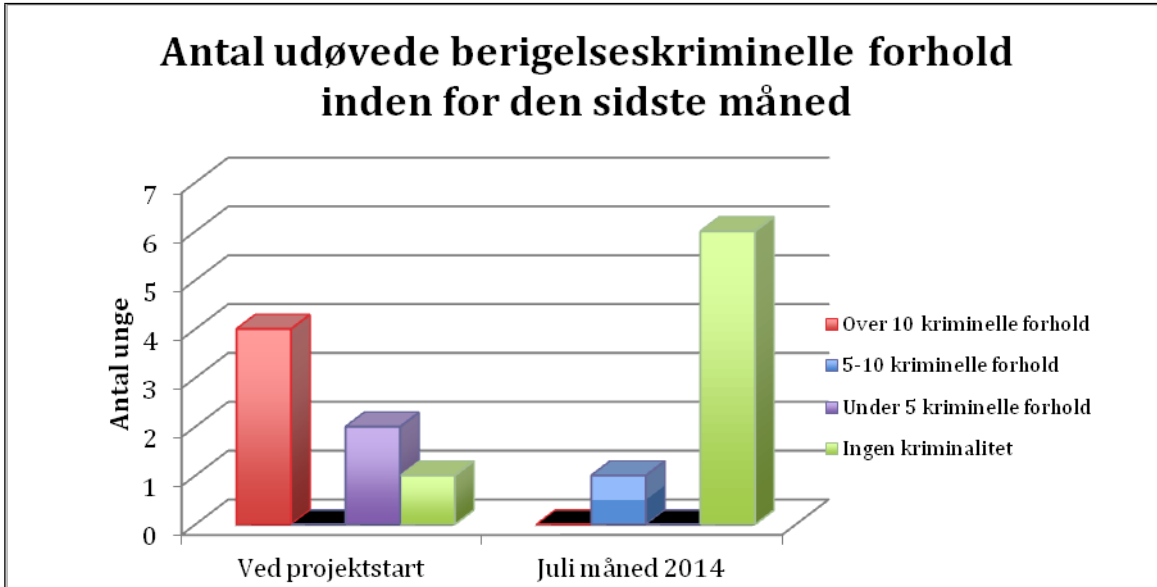
Projektets adskillelse af de unge i en 'stor' og en 'lille gruppe', bliver bevaret i præsentationen af deres udvikling. Dette afsnit vil være struktureret således, at hvert af de ovenstående fem parametre vil blive gennemgået. Under hvert parametre vil den 'store gruppe's' udvikling blive præsenteres først, og derefter præsentationen af den 'lille gruppe's' udvikling.

Løbende i afsnittet vil der blive taget stilling til, om projektet har haft den forventede effekt hos de unge – både set i forhold til udviklingen for de unge i den 'store gruppe', i den 'lille gruppe', og i nogle tilfælde udviklingen set i forhold til den samlede gruppe.

Udviklingen hos de unge vil som sagt blive illustreret igennem søjlediagrammer, da dette præsenterer udviklingen på en klar og tydelig måde. Dog kan disse diagrammer ikke vise nuancerne omkring de unges udvikling, hvorfor de enkelte illustrationer vil blive suppleret med refleksioner og overvejelser, der er med til at skildre de nuancer, som må inddrages for at få et mere fyldestgørende billede af de unges udvikling.

Kriminalitet

Indledningsvist var der til projektet en forventning om, at 80% af de unge ikke begik ny kriminalitet inden for perioden, hvor projektet var i gang. Vi har ikke løbende optegnelser over om eller, hvor meget kriminalitet de unge udøvede i løbet af projektperioden. De empiriske data er alene knyttet til projektstart og til 'målingen' gennemført i juli 2014. Det fremgår i figur 1, hvilken udvikling der har været i kriminaliteten udført af de syv unge i den 'store gruppe' fra projektstart og til projektets afslutning.

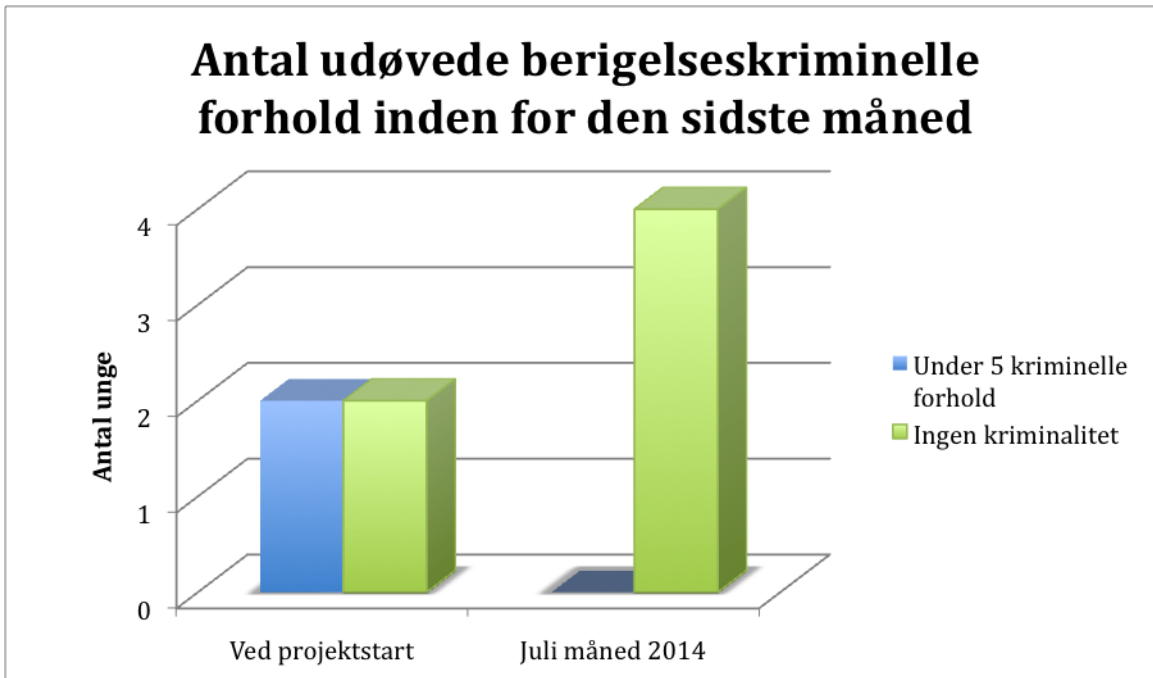
Figur 1

Figur 1 viser, at der ved projektstart var fire unge i den 'store gruppe', der havde udført kriminalitet over 10 gange inden for den sidste måned, to unge havde udøvet kriminalitet 5-10 gange indenfor den sidste måned, imens kun en af de unge i den 'store gruppe' ikke havde begået kriminalitet inden for denne måned.

Udviklingen i kriminaliteten for den 'store gruppe' ses tydeligt, når der sammenlignes med opgørelsen fra juli måned 2014. Her kan man se, at kun en af de unge har begået kriminalitet 5-10 gange inden for den sidste måned, imens seks af de unge slet ikke har begået kriminalitet inden for den sidste måned.

Der tegner sig således et billede af, at fem af de seks unge (83%) i den 'store gruppe', der begik kriminalitet ved projektstart helt er stoppet ved projektets afslutning. Den syvende unge, der vises i figur 1, udøvede ikke kriminalitet ved starten af projektet, og der vises derfor ikke en udvikling her, da han ved projektets afslutning stadig ikke begik kriminalitet.

Hvis vi videre ser på den 'lille gruppe's udvikling i forhold til deres begået kriminalitet, så ser det således ud:

Figur 2

Figur 2 viser, at denne gruppe af unge ikke har begået kriminalitet i samme grad som den 'store gruppe'. Dog er der stadig en udvikling at se. Ved projektstart kan det ses, at to af de fire unge i den 'lille gruppe' havde begået kriminalitet under 5 gange inden for den sidste måned, imens de sidste to ikke havde begået kriminalitet. Der ses dog en udvikling, da der i juli måned ikke er nogle af de fire unge, der har udøvet kriminalitet inden for den sidste måned. Der tegnes således et billede af, at begge de unge (100%) fra den 'lille gruppe', der begik kriminalitet ved projektets start, er stoppet med at begå kriminalitet ved projektets afslutning.

Samlet set var der otte unge, der begik kriminalitet ved projektets start, og tallene fra juli 2014 viser, at syv ud af de otte unge (87%) har nedsat eller helt stoppet deres kriminalitet ved projektets afslutning.

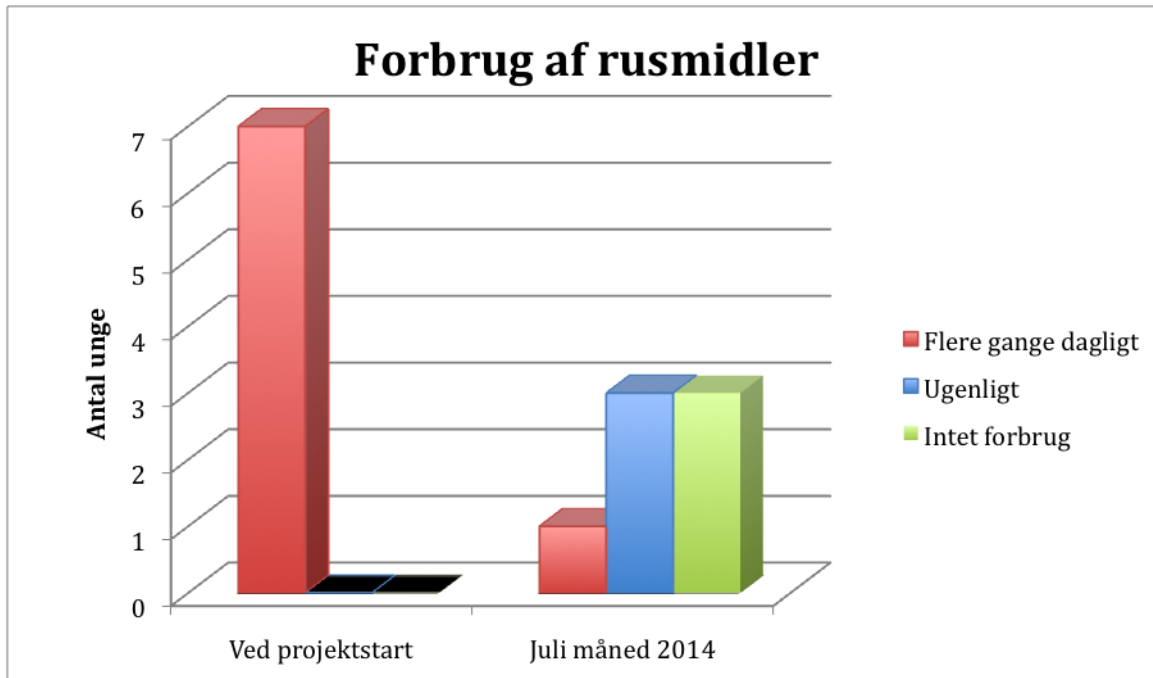
Vi har ikke viden om, hvordan reduktionen i de unges kriminalitet har været over hele projektperioden, men det kan på baggrund af tallene fra projektstart og fra juli 2014 konstateres, at begge grupper af unge har mere end indfriet forventningerne om, at 80% af de unge skulle nedsætte eller helt stoppe deres kriminalitet.

Det er midlertidigt væsentligt at fremhæve, at ovenstående tal udelukkende illustrerer omfanget af de unges begåede kriminalitet i juli 2014. Det er således et øjebliksbillede på omfanget af de unges begåede kriminalitet, men andre informationer tyder på, at der er tale om en mere permanent reduktion i de unges kriminalitet, da også lokale aktører i området har konstateret en fald i berigelseskriminalitet i området (se senere).

Forbrug af rusmidler

I forhold til de unges forbrug af rusmidler, var der inden projektets start en forventning om, at 80% af de unge ved projektets afslutning var ophørt eller havde reduceret deres forbrug væsentligt.

Udviklingen i den 'store gruppe's forbrug af rusmidler er vist i figur 3:

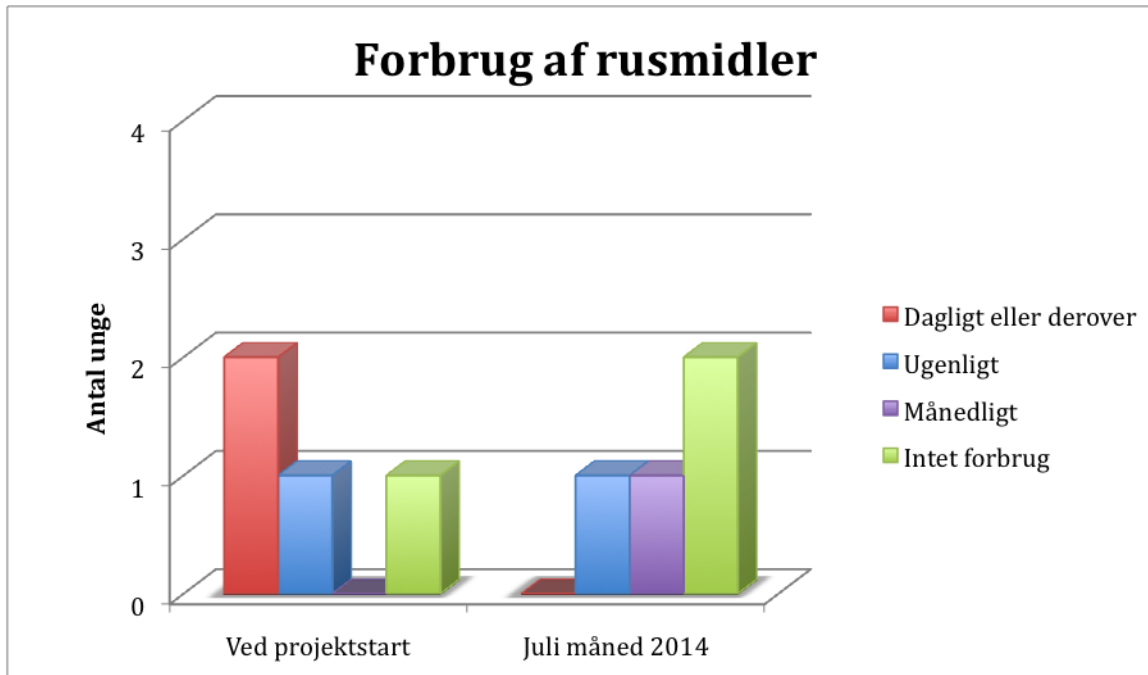

Figur 3

Figuren viser en tydelig udvikling i de syv unge fra den 'store gruppe's forbrug af rusmidler. Ved projektstart bruger alle syv unge (100%) forskellige former for rusmidler flere gange dagligt. I juli 2014 ses det et helt andet billede. Her er der blot en ung, der stadig bruger rusmidler flere gange dagligt. Tre af de syv unge bruger kun rusmidler en gang om ugen, imens de sidste tre unge helt er stoppet med at anvende rusmidler.

Det er således seks ud af de syv unge (86%) fra den 'store gruppe', der enten har reduceret deres forbrug eller helt stoppet det. Det kan konstateres, at udviklingen hos den 'store gruppe' i forhold til deres forbrug af rusmidler klart har indfriet de forventninger, der fra kommunens side var til projektet.

Den 'lille gruppe's udvikling i rusmiddelforbruget er vist i figur 4:

Figur 4

Figuren viser en klar udvikling, hvor der ved projektstart var to ud af de fire unge, der brugte rusmidler dagligt eller oftere. Videre var der en af de fire, der anvendte rusmidler en gang om ugen, imens der var en, der slet ikke anvendte rusmidler.

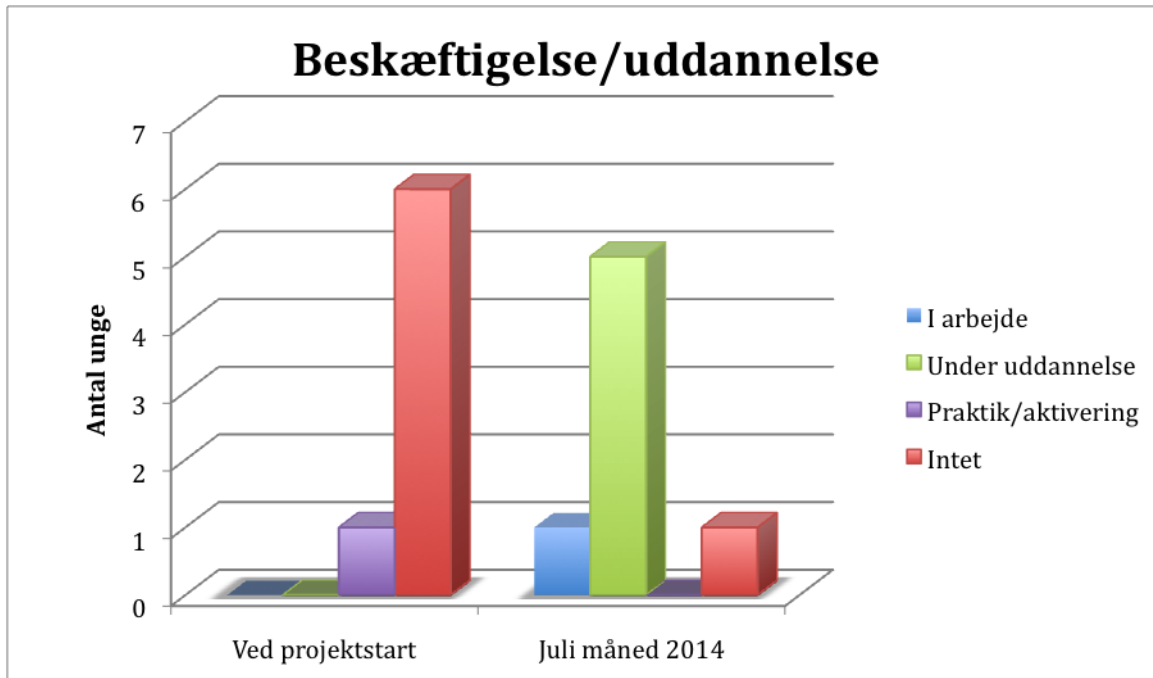
Hvis man videre ser på denne gruppe af unges forbrug af rusmidler i juli måned 2014, er der en ung, der anvendte det en gang om ugen, en der anvendte det en gang om måneden, imens der er to, der intet forbrug havde. Det er her alle tre unge (100%), der havde et forbrug af rusmidler ved projektstart, der har reduceret eller helt stoppet deres forbrug.

Det er dog vigtigt her at påpege, at tallene der her regnes for så små, at der skal meget lidt til, før der vises voldsomt afvigelser. Dette aspekt er dermed væsentligt at have med, når man kigger på ovenstående diagram.

I forhold til den samlede gruppe er der ni ud af de ti unge (90%), der havde et forbrug af rusmidler ved projektets start. Ved projektets afslutning (juli 2014) har ni ud af ti (90%) væsentligt reduceret eller helt holdt op med at bruge rusmidler – hvorfor man her kan konstatere at projektet har haft mere end den ønskede effekt i forhold til den samlede gruppe af unges udvikling af forbruget af rusmidler.

Beskæftigelse/uddannelse

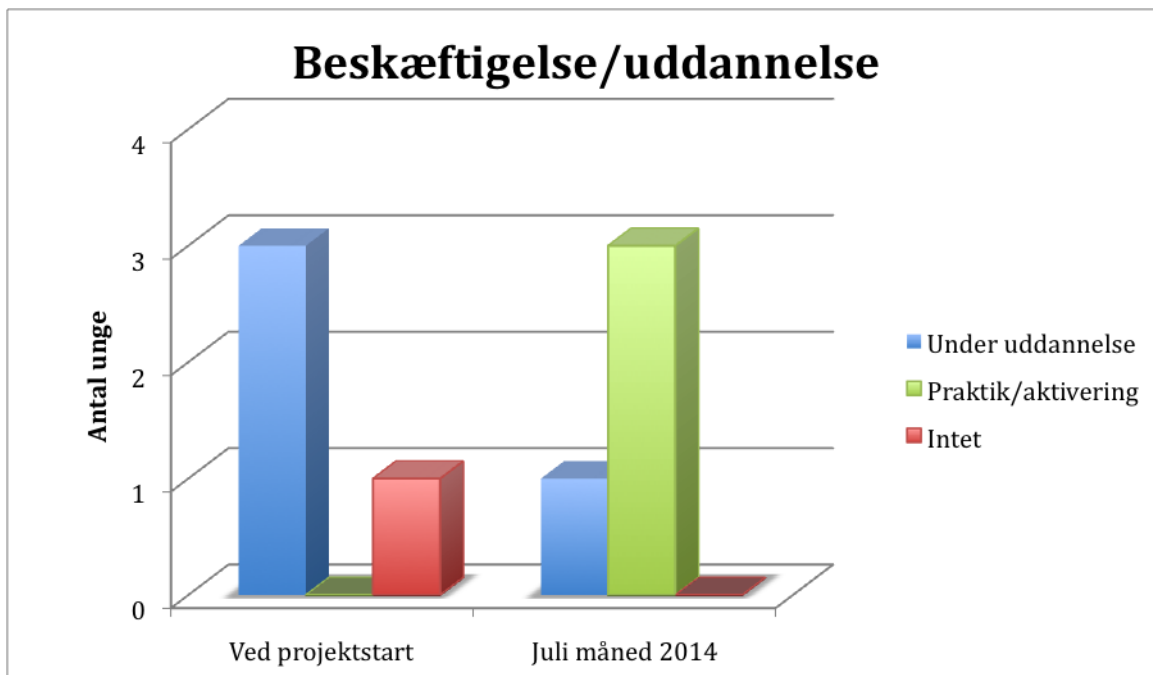
Projektets succeskriterium i forhold til beskæftigelse/uddannelse var, at 80% af de unge skulle være stabilt i arbejde eller uddannelse ved projektets afslutning. Udviklingen i forhold til den store gruppe ser ud som vist i figur 5:

Figur 5

Figur 5 viser, at seks ud af de syv unge i den 'store gruppe' ikke var i beskæftigelse, imens den sidste unge var i praktik. I juli måned 2014, er der sket en tydelig udvikling. Blot en ud af de syv var ikke i beskæftigelse eller uddannelse/praktik, imens en var i arbejde og hele fem var under uddannelse. Der er dermed seks ud af de syv unge (86%), der enten er i arbejde eller i uddannelse ved projektets afslutning.

I forhold til den lille gruppe er udviklingen vist i figur 6:

Figur 6

Figuren viser, at tre ud af de fire unge i den 'lille gruppe' var under uddannelse ved projektets start (en del var undervisningspligtige). Uddannelsesaktiviteter udgjordes af et forløb på 'Entreen' (et særligt skoletilbud i Varde Kommune). Forløbet er som regel begrænset til 3-6 måneder, inden de unge skal videre i det almene folkeskoleforløb. Der var dog ingen af de tre unge i den 'lille gruppe', der formåede at komme videre i den almene folkeskole.

I juli måned 2014 er tre af de unge i den 'lille gruppe' i praktik/aktivering⁸, imens den sidste er i gang med et uddannelsesforløb. Alle fire unge (100%) er således i en form for udviklende aktiviteter ved projektets afslutning.

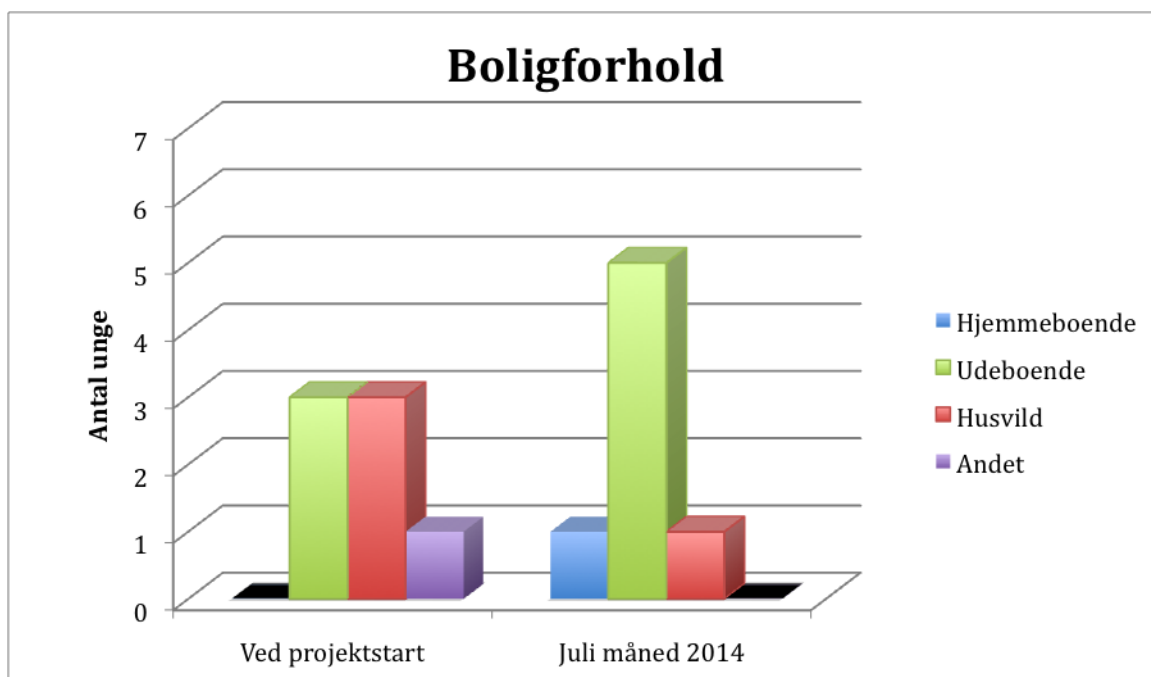
I forhold til den samlede gruppe er ti ud af de elleve unge (91%) enten i aktivering, uddannelse eller arbejde og dermed i gang med udviklende aktiviteter ved projektets afslutning.

Succeskriteriet omkring projektets effekt på de unges beskæftigelse og/eller uddannelse må siges at være opnået – både hos den 'lille gruppe', den 'store gruppe' og hos de unge generelt.

Boligforhold

I forbindelse med boligforholdene hos de unge blev der formuleret en forventning om, at effekten af projektet her skulle være, at 80% af de unge skulle være stabile i forhold til deres boligsituation ved projektets afslutning.

Udviklingen af de unge i den 'store gruppe's boligforhold ser ud som følgende:

Figur 7

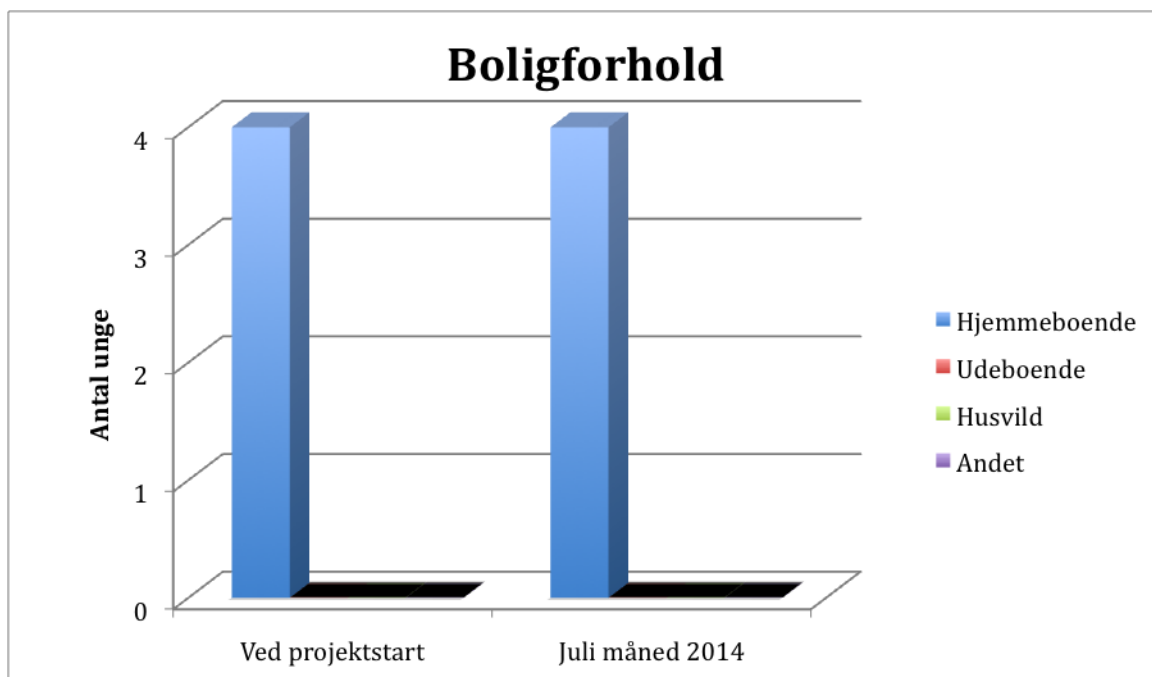
Figur 7 viser, at tre af de syv unge i den 'store gruppe' var udeboende ved projektstart. Tre af dem var husvilde og en af dem er registreret under kategorien 'Andet', da han skiftevis var hjemmeboende og husvild. I forhold til disse boligforhold skal der dog for de fleste af de unges situation tages nogle forbehold, idet deres boligforhold ved projektstart var mere nuanceret end ovenstående diagram illustrerer. Ud af de tre unge, der ved projektstart er registreret som udeboende bor to af dem på 'gården', der er beskrevet

⁸ Alle tre unge er i forløb på produktionsskoler

som en faldefærdig ejendom flere af de unge bor på i perioder. Det er derfor ikke nødvendigvis en hensigtsmæssig boligsituation, at de unge er udeboende, da denne betegnelse i nogle tilfælde dækker over noget andet end eksempelvis at have egen lejlighed.

Figuren viser, at der i forhold til de unge fra den 'store gruppe' i juli måned 2014, er fem ud af de syv, der er udeboende. Heraf er der fire, der har egen lejlighed og en der bor hos sin kæreste. Derudover er der en af de syv, der er hjemmeboende og en, der stadig er husvild. Der er således seks ud af de syv unge (86%) fra den 'store gruppe', hvor deres boligforhold må betragtes som stabile. Succeskriteriet er således opfyldt for denne gruppe i forhold til stabile boligforhold.

De fire unge i den 'lille gruppe's, tegner et lidt andet billede i forhold til boligforhold:

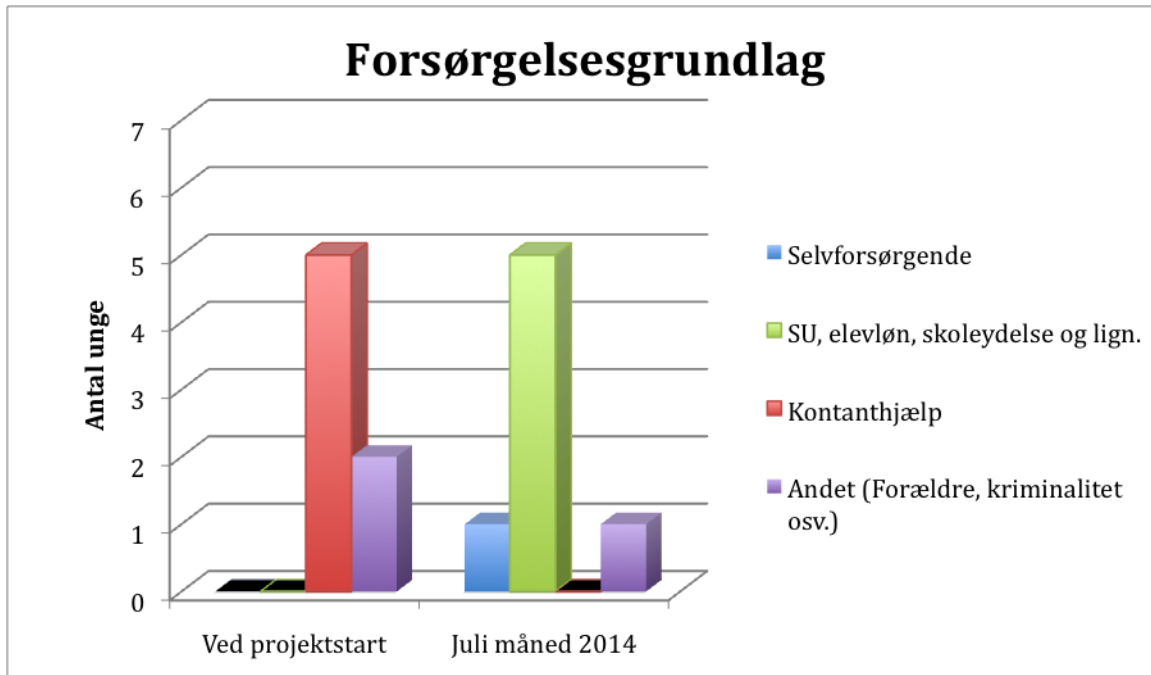
Figur 8

Figur 8 viser, at alle fire unge var hjemmeboende både ved projektets start og ved projektets afslutning i juli 2014. Dette kan skyldes, at de aldersmæssigt er yngre, så de derfor stadig har mulighed for at bo hjemme. Derudover er det ligeledes med til at tegne et billede af, at de ikke har eller har haft samme ustabile boligforhold som flere af de unge fra den 'store gruppe' har. Det er ikke indenfor denne evalueringens rammer at vurdere om det at være hjemmeboende for alle de unges vedkommende er den mest hensigtsmæssige boligsituation, men i forhold til stabiliteten må den siges at være gældende hos alle fire unge – både ved projektstart og ved projektets afslutning. Man kan således se, at der er tale om status quo, uden at det er muligt at tage stilling til, om det er ønskeligt eller ej.

Forsørgelsesgrundlag

I forhold til forsørgelsesgrundlaget hos de unge var der opstillet en forventning om, at projektet skulle medvirke til, at der skete en reduktion af udgiftsdelen på kontanthjælpsudgifter og andre offentlige forsørgelsesudgifter. Dog med undtagelse af udgiftsposten vedrørende SU, da dette vil være ensbetydende med at den pågældende unge er i uddannelse og dermed må anses som en positiv 'udgift'.

Udviklingen er vist i figur 9:

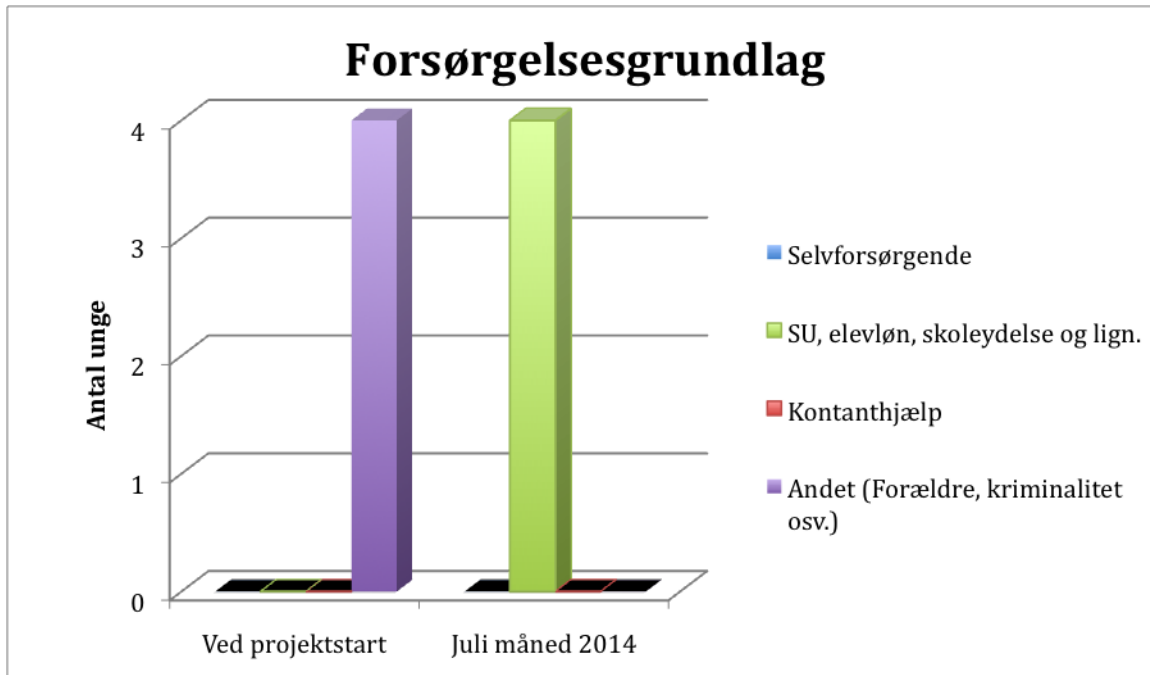
Figur 9

Figuren viser, at fem ud af de syv (71%) var på kontanthjælp ved projektstart, imens de sidste to er registreret under kategorien 'Andet', som højst sandsynligt dækker over kriminalitet og/eller mulig støtte fra forældre.

I juli måned 2014 modtager fem ud af de syv (71%) SU, elevløn eller anden form for skoleydelse. En af selvforsørgende, da han har fået arbejde, imens den sidste er registreret under 'Andet', som i dette tilfælde højst sandsynligt dækker blandt andet over kriminalitet. Dette skal ses i sammenhæng med, hvad der er blevet oplyst omkring antallet af kriminelle forhold den sidste måned op til juli 2014.

I forhold til den 'store gruppe' er der ved projektets afslutning ingen udgifter til kontanthjælp.

I forhold til den lille gruppe er dette vist i figur 10:

Figur 10

Figur 10 viser, at alle fire unge har registreret deres forsørgelsesgrundlag som værende 'Andet' ved projektets start. De fire unge var ikke gamle nok til at modtage nogle form for økonomisk støtte fra kommunen, og de boede alle fire hjemme. For to af de unges vedkommende ved vi, at begik berigelseskriminalitet i perioden ved projektstart.

I juli måned 2014 er alle fire unge (100%) på SU, eveløn eller anden skoleydelse. Dette er sammenhængende med, at tre ud af de fire unge, som tidligere nævnt, er i beskæftigelse i form af henholdsvis aktivering på en produktionsskole og uddannelse. De er derfor alle tilknyttet udviklende aktiviteter.

Del 3: Analyse af kvalitativt empirisk materiale

Hvad virkede?

Indledning

Med afsæt i den kvalitative empiri har dette afsnit til formål at tegne et billede af, hvilke anvendte tilgange og metoder, der i det daglige arbejde i projektet havde betydning for de unges udvikling. Samtidig er det ambitionen at belyse hvilke udfordringer, der opstod undervejs.

Den kvalitative del af evalueringen bliver behandlet gennem fem forskellige temaer, der alle er bestemt ud fra indholdet i den kvalitative empiri (logbøger og interviews). De fem temaer er:

- Forbrug af rusmidler
- Gruppe- og individorienteret tilgang
- 'Hverdagsparathed'
- Det relationelle
- De organisatoriske rammer og samarbejde

Alle temaer er tæt forbundet til hinanden, og kan ikke forstås som enkelte dele isoleret fra hinanden - de må derimod ses som dele af en helhed, hvor alle dele er nødvendige for at helheden kan opnås.

Den kvantitative del af evalueringen viste, at resultaterne har været bemærkelsesværdige – særligt set i lyset af den målgruppe, der er blevet arbejdet med. I den kvalitative del vil der også blive fokuseret på projektets effekter, men igennem deltagernes, forældrenes, samarbejdspartnernes og projektmedarbejdernes fortællinger om projektets effekt på de unges udvikling. De involverede parter beskrivelser vil dermed bidrage til nuanceret at skildre, hvordan de unge udviklede sig igennem projektprocessen.

Forbrug af rusmidler

Dette afsnit har til sigte at præsentere, hvordan projektets tilgang til de unges forbrug af rusmidler var, og hvilken betydning dette havde for de unges udvikling. Der vil her være et overvejende fokus på den 'store gruppe's udvikling, fordi den 'lille gruppe's forbrug ikke var lige så massivt.

Definition af 'forbrug af rusmidler'

En del af de unge har igennem deres opvækst oplevet omsorgssvigt og massivt forbrug af rusmidler i hjemmet. Blandt andet derfor vil flere af de unge i gruppen kunne betegnes som "(...) bærere af mange af de belastningsfaktorer, som øger risikoen for at udvikle et skadeligt forbrug af rusmidler (...)" (Jensen og Pihl Hansen, 2008: 5).

I forbindelse med forbrug af rusmidler skelnes der i denne evaluering imellem af have et 'eksperimentelt' og et 'skadeligt' forbrug. Definitionen på et eksperimentelt forbrug er: "(...) at have et forbrug, der ikke foregår regelmæssigt, og hvis formål er at undersøge virkning og evt. afprøve grænser" (Jensen og Pihl Hansen, 2008:6). Det eksperimentelle forbrug af rusmidler er karakteristisk for de allerfleste unge. Et 'skadeligt forbrug af rusmidler' kan defineres ved: "(...) et forbrug, der giver fysiske, psykiske og/eller sociale skader på kort og eller på lang sigt" (Jensen og Pihl Hansen, 2008:6). Det er klart, at beskrivelsen af det skadelige forbrug er overensstemmende med samtlige syv unge i den 'store gruppe's forbrug ved projektstart. Dette er ligeledes gældende for to af de unge i den 'lille gruppe' – dog ikke i samme omfang.

De unges regler for brug af rusmidler i projektet

I opstartsfasen valgte de unge, som én af reglerne for projektet, at de ikke måtte være påvirkede eller indtage rusmidler, når de opholdt sig i 'Huset' eller var sammen i projektet. Dette kan vidne om, at de unge

allerede var bevidste om, at deres indtag af rusmidler var begrænsende for dem i forhold til at gøre brug af de muligheder, der blev tilbudt dem i projektet. Flere af de unge gav videre udtryk for, at de var klar til, at der skulle ske en forandring. Der var altså allerede fra starten af projektet en motivation hos flere af de unge for at ændre deres livssituation i forhold til deres forbrug af rusmidler. I den forbindelse gav en projektmedarbejder udtryk for, at der var flere af de unge, der ved projektstart nedsatte deres forbrug drastisk – dog for de flestes vedkommende kun kortvarig. Men dette kan ses som en motivation og et engagement overfor projektet, og overfor at ville ændre den adfærd, der var i gruppen omkring rusmidler.

Selve beslutningen om, at de unge ikke ønskede at være påvirkede, når de var samlet i projektet i hverdagen blev endvidere beskrevet som en motivationsfaktor for at deltage. Én af de unge beskrev den positive oplevelse af, at se gruppen i et andet lys: *”Det gjorde mig glad, når vi var sammen i projektet, fordi det var, når vi ikke alle sammen var påvirkede og på et eller andet. Så ved man, at der er et rigtigt venskab over det...når man kan være sammen uden at være påvirkede. Det er fedt at se, at folk kan være friske, selv om man normalt ser dem ikke være friske”* (Ung, Ølgod-projektet). Projektet skabte en mulighed for, at de unge kunne være sammen med deres venner på en anden og bedre måde – uden at være påvirkede.

I forbindelse med motivationen for at forandre deres forbrug har projektmedarbejdere og ledelse en vurdering af, at den 'lille gruppe' ikke i samme grad som den 'store gruppe' oplevede en erkendelse af deres forbrug - eller en motivation for at forandre det. Dette kan bl.a. hænge sammen med, at de ældre motiveres, når de ser deres venner overhale dem uddannelsesmæssigt og arbejdsmæssigt, imens de yngre ikke på samme måde bliver konfronteret med konsekvenserne af deres forbrug.

Man kan sige, at den store gruppe via deres adfærd havde placeret sig i en marginalposition udenfor lokalsamfundet, mens den lille gruppe ikke i samme omfang havde opnået den 'status' - og i hvert fald ikke selv indset det. Den lille gruppe var samtidig lige midt i puberteten, hvor identitetsudviklingen langtfra var færdig, og den lille gruppe var derfor også langt mindre i stand til at definere, i hvilke grad de var en del af (lokal-)samfundet eller ej. Den lille gruppe var i en bevægelse mod at skabe en identitet og blive voksne, mens den store gruppe var stagneret i den bevægelse på et meget uhensigtsmæssigt sted mod voksenlivet. Dette gav sammen med etableringen af de to grupper - som der vendes tilbage til senere - et anderledes udgangspunkt for arbejdet med den lille gruppe. Motivationen for forandringen var i et vist omfang og hos nogle af den store gruppes medlemmer til stede, mens de unge i den lille gruppe havde travlt med at danne deres egen identitet. Med dette udgangspunkt kan man sige, at de unge havde to forskellige mål. For den store gruppe var målet og motivationen at skabe en forandring fra noget eksisterende, mens det for den lille gruppe var at skabe en fremtid gennem aktivitet i nutiden. Det ville betyde, at den lille gruppe skulle mødes med aktiviteter og samvær med voksne som gruppe, så de kunne buge dette i deres dannelsesproces.

Tilgang til de unges forbrug af rusmidler

Trods den formodede erkendelse og motivation for forandring hos de unge i den 'store gruppe', så giver de i opstartsfasen udtryk for, at de ikke ønsker, at projektet skal tage udgangspunkt i deres forbrug af rusmidler. En projektmedarbejder beskriver processen således: *”Ja, først og fremmest præsenterede vi det egentlig, som om det overhovedet ikke havde noget med misbrugsbehandling at gøre. Vi var ikke frelsere eller noget som helst. Vi prøver bare at hjælpe jer unge til en livstilsændring. Det var sådan set den måde, den blev slugt på (...)”* (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet).

At skabe en 'livstilsændring' var dermed det direkte formål med projektet – og derfor ikke direkte at få de unge ud af deres forbrug af rusmidler. De unges ønske om, at projektet ikke skulle handle om deres forbrug blev således respekteret. En af projektlederne beskriver her, hvordan han tror de unge ville have reageret, hvis man havde haft fokus på deres forbrug og derfor ikke arbejdet ud fra tilgangen om empowerment: *”Jamen, så havde de stået helt af! (...). Det var det, at de ville ikke have misbrugsbehandling”* (Projektleder,

Ølgod-projektet). Måden det blev gjort på var: "(...) *det er jo noget af det, de har sagt mange gange senere hen (...) der har vi jo hørt dem omtale os, som "de snakkede aldrig om, hvad der var forkert" – A og jeg, altså vi 'forkertgjorde' dem ikke i noget som helst, sådan set – og det var specielt deres misbrug (...) de hentydede til der"* (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet). De unge ønskede ikke at blive kritiseret og marginaliseret på baggrund af deres forbrug af rusmidler.

Det er tidligere beskrevet, at der var tale om en gruppe unge, der for langt de fleste har været udsat for omsorgssvigt og traumer gennem deres opvækst. En sådan opvækst vil meget ofte føre til, at de unge har et lavt selvværd. Netop et lavt selvværd kan betyde, at man er ekstra følsom overfor kritik - og det at blive defineret som 'misbruger' vil for disse unge blive opfattet som kritik. Derfor giver projektets tilgang også god mening: Det handler ikke om at putte de unge ned i en 'misbrugskasse'. Det handler snarere om, at kassens sider og låg er så åbne, at de unge kan få mulighed for at definere sig selv, som noget andet end 'misbrugere'. Det betyder selvfølgelig ikke, at det skadelig forbrug forsvinder, men det betyder, at vi ikke skal kæmpe om en bestemt definition, men i stedet kan - som projektet har gjort - give de unge mulighed for at redefinere deres rolle og funktion. Det er bl.a. her, det er vigtigt at arbejde med hele fællesskabet, fordi 'nogen' skal sørge for, at der skabes en 'passende forstyrrelse' i fællesskabets selvforståelse. Det kan med fordel være en af de unge, der f.eks. bryder ud, gør op med 'sandheden' eller andet, som det også skete i Ølgod-projektet. Hvis det havde været projektmedarbejderne, der havde forsøgt at tvinge en sådan forandring igennem ved at insistere på at arbejde med 'misbruget', var det næppe lykkedes.

At rusmiddelproblematikken ikke ophører med at eksistere, blot fordi det ikke italesættes som et særligt udviklingspunkt, fremgår tydeligt af logbogen, hvor det ofte bliver beskrevet, hvordan 'misbruget' påvirkede gruppen og den enkelte unge. Det bliver beskrevet, hvordan de unges forbrug er en del af problematikken omkring gruppen, de mange tilbagefald, når nogen endelig lykkedes med nedtrapning og et endeligt stop. At der er dette fokus i dokumentationen af projektets hverdag viser, at det at få nedsat eller helt stoppet de unges skadelig forbrug var en klar (indirekte) målsætning i projektet – men ikke i det direkte arbejde med de unge.

Her valgte man i stedet en anerkendende strategi, hvor åbenhed, nysgerrighed, tolerance, forståelse, dialog, oplysning, opbakning og støtte var redskaber i arbejdet med de unges livssituation - hernunder deres forbrug af rusmidler. Dette står i skarp kontrast til en strategi, hvor man har fokus på det konkrete forbrug som den måske væsentligste del af den unges livsproblematik, og hvor man mere eller mindre direkte gør brug af sanktioner, krav og pres om nedtrapning. En tilgang, som en af projektmedarbejderne giver udtryk for er forsøgt anvendt uden held overfor de fleste af de unge inden projektets start.

En af de unge i den 'store gruppe' formåede flere gange under projektprocessen at nedsætte sit forbrug. Dog fik han tilbagefald og ved projektets afslutning var hans forbrug som den eneste i den 'store gruppe' det samme som ved projektets start. Der er utvivlsomt flere faktorer, der har været betydningsfulde for den pågældende unges tilbagefald. En af overvejelserne kan her være, om der har været tilstrækkelig opmærksomhed på netop denne unges behov for struktur i dagligdagen. I beskrivelser af hans udvikling i løbet af projektet ses der et mønster, hvor han får det 'dårligere' i de perioder, hvor projektmedarbejdere ikke formår at få ham til at møde op i projektet. Det kan selvfølgelig også være den anden vej rundt - nemlig at han ikke møder op, fordi han har det dårligt. I forhold til stærkt omsorgssvigtede og tilknytningsforstyrrede unge er en central del af den traditionelle pædagogik, at der kan etableres en rytme i hverdagen, der skaber forudsigelighed. Det betyder, at den unge (alt efter modenhed) skal have en meget fast struktureret hverdag, som skaber den forudsigelighed, som han har brug for. Hvis denne forudsigelighed ikke er til stede vil der ikke være tilstrækkelig ro til, at der kan ske en udvikling. Det er netop, når hverdagsforudsigeligheden svigter for denne unge, at han får det dårligere. Denne forudsigelighed har naturligvis ikke nødvendigvis kun noget med projektet at gøre - det har som nævnt også noget med det liv at gøre, som finder sted uden for projektet. Men det er interessant i et

visitationsperspektiv, om gruppeorienterede indsatser er forudsigelige nok, når der arbejdes med unge som denne unge mand, der har et meget stort behov for forudsigelighed i hverdagen.

Aktiviteter i hverdagen

En vigtig del af projektets hverdag var aktiviteterne. Disse aktiviteter er tidligere beskrevet som fysisk aktivitet, kost og fælles oplevelser. Aktiviteterne var dels vigtige holdepunkter i forhold til strukturen i hverdagen, dels vigtige i relationsopbygningen mellem de unge og de voksne og dels betydningsfulde i forhold til at ændre kulturen i gruppen. Flere af de unge gav i den forbindelse udtryk for, at de i løbet af projektprocessen oplevede, hvor meget deres forbrug af rusmidler ofte begrænsede dem i at være med i de aktiviteter, der var en del af projektet. En af de unge blev eksempelvis meget engageret i at træne i fitnesscenteret – og opdagede til sin irritation, at det var meget sværere for ham, hvis han havde været påvirket dagen før. Flere af de unge erfarede på den måde, at rusmidlerne begrænsede dem i deres deltagelse i de aktiviteter, de egentlig gerne ville deltage i. Aktiviteterne i hverdagen blev således en af flere faktorer, der styrkede de unges motivation for at ændre deres forbrug af rusmidler.

Sammenhængen imellem forbrug af rusmidler og beskæftigelse

Enkelte unge beskriver selv, hvordan behovet for beskæftigelse opstod, og at netop beskæftigelsen var med til at motivere dem til at reducere forbruget af rusmidler: *"Den [motivationen for at stoppe] kom, da jeg lige var kommet i gang med praktik, fordi jeg skulle til at begynde igen og arbejde, så var jeg nødt til ligesom at skære ned og finde ud af, hvordan jeg fik det stoppet. Først lod jeg være med at ryge om morgenen, inden jeg skulle møde på skolen. Jeg ville jo heller ikke komme pisse skæv, og det var jeg, hvis jeg skulle nå at ryge inden. Så kunne jeg vælge at ryge, når jeg fik fri, og inden jeg skulle i seng. Så jeg røg to joints om dagen, da jeg skulle skære ned. Og det er egentlig en meget nemmere måde. Det lykkedes super fint, fordi jeg var beskæftiget med noget, og når man kom hjem igen, så var man bare helt naturligt smadret. Så det var ret nemt egentlig at stoppe der"* (Ung, Ølgod-projektet). Den unge ræsonnerede sig frem til, at hans forbrug af rusmidler var begrænsende for hans deltagelse på hans arbejde. Hans indser dermed, at der var en sammenhæng imellem hans forbrug og hans mulighed for beskæftigelse. Han vurderede dernæst, at beskæftigelsen var vigtigst, hvorfor det blev meningsfuldt for ham at nedsætte sit forbrug. Derudover oplevede han beskæftigelsen som en aktivitet, der gjorde ham træt, hvorfor han ikke behøvede at ryge om aftenen for at sove.

Mange voksne havde - også inden denne unge kom ind i projektet - fortalt ham, at hash var dårligt for hans udvikling. Eller som en af projektmedarbejderne beskrev det, da de skulle fortælle de unge, hvad det betød, når det var en ambition, at de om unge omlagde deres livsstil: *"(...) hele ideen med, at det skulle være en livsstilsændring (...) så vidt jeg husker, var der også nogle af knægtene, der spurgte: 'Hvad fanden mener I med det?'. Og der prøvede vi egentlig at få det ned på det plan 'prøv at høre her'. I har selv fortalt, at I egentlig selv godt kunne tænke jer et arbejde, og hvis I skal arbejde, så kan I sgu ikke ryge jer vind og skæve hele tiden. I skal have et sted at bo, og I bliver nødt til at prøve at komme ind i det der med, at om natten, der stjæler man ikke. Der sover man faktisk. I siger jo selv, at I gerne vil træne. Det kræver sgu, at I spiser helt anderledes og ting og sager. Så på et tidspunkt, så fangede de jo den der, og så begyndte der er ske nogen ting"* (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet). Citatet viser, at den unge oplevede, at det først var, når hans livsstil begrænsede hans mulighed for at deltage i ønskede aktiviteter og/eller beskæftigelse, at han oplevede en motivation for at ændre sit forbrug og herunder kriminalitet.⁹

Samtidig var der flere af de unge, der beskrev, at de ikke var i stand til at komme i beskæftigelse, så længe de havde et forbrug af rusmidler, men også at de havde behov for rusmidlerne til at klare hverdagen - for at

⁹ Der viser sig løbende en sammenhæng imellem forbrug af rusmidler og begået kriminalitet, da den primære årsag til kriminaliteten er, at der skal findes penge til forbruget. Som tidligere nævnt er det derfor udelukkende berigelseskriminalitet de unge begår.

kunne være social: ” (...) jeg havde brug for det [hash], for ellers hang min hverdag ikke sammen... Men hvis jeg ikke røg, så lavede jeg slet ikke noget. Så lå jeg i min seng hele dagen og kom ikke udenfor. Hashen gjorde, at jeg tog initiativ til at gå ud og være sammen med nogle mennesker (...)” (Ung, Ølgod-projektet). Denne unge har brug for hashen for at kunne ’slappe af’ og være ’sociale’ – og dermed mestre noget, han oplevede som udfordrende.

Det er tidligere beskrevet, at langt de fleste af de unge har oplevet gentagne traumer op igennem deres opvækst. Disse traumer kan have medvirket til, at de unge har udviklet PTSD (Pond et al, 2013), som betyder, at de konstant er på vagt, fordi de er angste, men også at de kan reagere uhensigtsmæssigt ved selv mindre belastninger eller som reaktioner på andres adfærd¹⁰. Undersøgelser har vist, at hashrusen er karakteriseret ved at kunne tage toppen af de udsving, som de unges overaktiverede nervesystem konstant bringer dem ud i (Carlsen, 2014). Det betyder, at de oplever, at hashen gør dem mere sociale, fordi de ikke kommer ud i yderlighederne med f.eks. aggressiv adfærd, som kan være en reaktion på overbelastning. Netop humørudsvingene, (hvor den unge bliver meget angst meget hurtigt og meget ked af det meget hurtigt), forklares af mange unge som voldsomt belastende. De oplever, at hashen bringer dem mere i ’balance’, hvilket måske kan bidrage til en forståelse for, hvorfor hashrusen for de socialt udsatte unge er mere attraktiv end for de fleste andre unge.

Man kan se, at nogle af de unge klarer praktikpladser, lærlingeforhold m.v. uden at det er nødvendigt for dem at anvende rusmidler i hverdagen, samtidig med at andre oplever, at de har brug for rusmidler en gang imellem for at klare dagen og vejen (tre unge fra den store gruppe bruger stadig rusmidler ugentlig). I et fremtidigt perspektiv kunne det være en overvejelse værd at vurdere/undersøge gennem samarbejde med læge/psykiater, om det ville være muligt at erstatte den illegale hash for de unge, der mener at de har brug for det, med et lægeordineret middel, der kunne have samme virkning. Det ville betyde, at der dels kunne laves en kontrolleret ’udtrapning’, ligesom det ville betyde, at denne gruppe unge også fik mulighed for at holde sig ude af det illegale hashmarked. En sådan støttemedicin-ordning skal kun gives som mulighed til de unge, som på trods af at de klarer sig på alle andre livsområder, har brug for hashrusen for at kunne indgå i relationer til andre mennesker - og altså først når de har arbejdet med livsstilsændringen.

Gruppe- og individorienteret tilgang

Der blev i Ølgod-projektet arbejdet med de unge ud fra en gruppe- og individorienteret tilgang. Der var således et overordnet fokus på de unge som gruppe, men samtidig også et fokus på den enkelte unge i gruppen. Den ’store gruppe’ og den ’lille gruppe’ vil blive beskrevet hver for sig, fordi tilgangen fik forskellige betydninger for de to grupper af unge.

Den ’lille’ og den ’store gruppe’ af unge

Inden projektets start havde den ’store gruppe’ allerede fundet sammen i et fællesskab, hvor de fik dagene til at gå med at spille playstation, ryge hash, tage stoffer og udøve kriminalitet. Der blev i lokalsamfundet derfor hurtigt skabt et særligt syn på denne gruppe af unge – som en af de unge beskrev det: *”Når folk gik over på den anden side af gaden, når vi kom, så vidste man godt, at det bare gjaldt om at lukke det ude. Vi er et mega lille lokalsamfund, hvor alle kender alle, og alle ved, hvad alle går og laver. Så det handlede meget om at lukke af og glemme alt, hvad der skete rundt omkring en, sådan set”* (Ung, Ølgod-projektet). Lokalsamfundet kategoriserede dem som værende ikke-enkelte-individer, men som en gruppe, der ikke var en del af lokalsamfundet, og som dermed blev ekskluderet. Goffmann betegner dette som en kategoriseringsproces, hvor mennesker, der fremviser ikke-kulturelt accepterede egenskaber eller adfærdsformer placeres. De tiltrækker sig således omgivelsernes opmærksomhed, hvorefter der sker en social afvisning (Goffman, 2009: 20-21).

¹⁰ Når de oplever selv mindre belastninger kan det føre til, at de reagerer med de helt grundlæggende forsvarsmekanismer fry, flygt eller angrib, fordi belastningerne i nuet opleves ’livstruende’.

De unge oplevede også denne afvisning og de reagerede på den: *"Vi holdte meget afstand til hele samfundet sådan set. Der var ikke nogen, vi rigtig gad snakke med. Hvis vi kunne undgå at snakke med folk, så gjorde vi det. Især kommunen - de ville selvfølgelig gerne have fat i os og vide, hvad vi gik og lavede. Vi prøvede bare at lægge afstand til det, og så flyttede vi sådan rundt omkring og boede på 'gården' og sådan noget for ligesom at tage afstand til det hele. På den måde kom vi væk fra byen, og så skulle vi ikke høre på alt det"* (Ung, Ølgod-projektet). Der tegner sig et billede af, at den 'store gruppe' af unge ved projektets start definerede sig selv ved at være en gruppe, der var sammen om at være 'udenfor' lokalsamfundet. En oplevelse, der har styrket deres fællesskab og sammenhold. De havde derfor allerede opbygget en stærk følelse af at være en gruppe, da projektet starter.

I forhold til den 'lille gruppe' var der ikke den samme oplevelse af fællesskab og sammenhold, da de startede i projektet – og det lykkedes aldrig at skabe den. Der kan her være tale om forskellige faktorer, der var skyld i, at det aldrig lykkedes at få etableret dem som gruppe. Dog er der flere af medarbejderne i projektet, der giver udtryk for, at valget om efter projektstart at tage de tre yngre unge ud af fællesskabet i den 'store gruppe' kan have været betydningsfuldt: *"Det slog fejl. Vi glemte at have øje for, at de faktisk var i fuld sving med at identificere sig med den ældste gruppe. Da de blev taget fra dem, så dalede interessen bare. Da de så fandt ud af, at de også skulle i skole, blev det endnu sværere* (Projektleder, Ølgod-projektet). De unge i den 'lille gruppe' oplevede, at de blev taget ud af det projekt, som de ellers var med i - og hvor de havde været med til at definere indholdet. Samtidig oplevede de, at de blev fjernet fra et fællesskab, som de var ved at blive en del af. Samtidig havde disse tre unge ikke noget fællesskab med hinanden. De vidste hvem hinanden var, men meget mere var der ikke imellem dem.

Der er næppe tvivl om, at det at dele ungegruppen i starten var en logisk konsekvens for de professionelle, fordi de 'små' havde helt andre forpligtelser i hverdagen, ligesom de var mere 'ubeskrevne', og dermed også kunne få kompetencer, som de helst ikke skulle få i en meget ung alder. Derudover var de modenhedsmæssigt noget efter de andre unge, og det er var således andre livstemaer, der interesserede dem. Problemet var bare, at de unge i den lille gruppe følte sig svigtet/afvist, og det var vanskeligt for projektet at komme tilbage bagefter.

At fastholde den 'store gruppe's allerede etablerede fællesskab

Som nævnt tidligere var det de unges eget ønske, at de forblev sammen som gruppe i projektets hverdag. Dette ønske blev respekteret, og viste sig at være en markant fordel for projektets start: *"Altså i starten er der ingen tvivl om, at det har haft en kæmpe betydning for opstarten, at det var en sammensvejet vennegruppe. Det har givet os et kæmpe forspring. Det skal forstås på den måde, at de var meget 'obs' på, om alle var mødt om morgenen, og hvor dem der ikke var mødt var henne, og hvad de havde indtaget. Så vi kunne egentlig altid regne med, at der var andre i gruppen, der hjalp os med at få hele styrken samlet – det hjalp de også hinanden med"* (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet). Den 'store gruppe's fællesskab ses således som vigtig for, at de unge i projektets start deltog. Der ses et mønster, der består i, at det gensidige sammenhold og solidariteten i gruppen medvirkede til, at der var en naturlig lyst hos de unge til at få alle med i projektets hverdag. Derfor blev udførelsen af den gruppeorienterede tilgang mere naturlig og nemmere for projektmedarbejdere at arbejde med: *"Vi skulle jo ikke bruge tid på først at introducere dem til hinanden og lave noget for at få gruppen smeltet sammen eller rystet sammen. Det var givet på forhånd"* (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet).

I forhold til den 'lille gruppe' blev det tydeligt, hvor vanskeligt det var at skabe et fællesskab imellem de unge. En af projektmedarbejderne beskrev det manglende fællesskab således: *"Jamen, det er jo stadigvæk så individuelt. Narcissistisk, hvis man ser sådan på det. Det, de har valgt. Der er jo ikke nogen 'holdspirit' eller en 'jeg skal leve op til noget eller nogen andre (...)"* (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet). Fællesskabsfølelsen er ikke-eksisterende i den 'lille gruppe' – både ved projektstart og ved projektets afslutning.

Det er imidlertid ikke umuligt at skabe en fællesskabsfølelse, selvom opstartsprocessen hvor den lille gruppe bliver ekskluderet har vanskeliggjort det. Refleksioner over hvad de kunne have gjort i projektet har projektmedarbejderne også: *"I bagklogskabens ulidelige klare lys, der skulle vi have rykket af sted med dem i lang tid, hvis det skulle have givet noget. (...). Vi skulle have taget dem væk og isoleret dem sammen med os og have fået opbygget noget relation dem imellem. Vi fik ret hurtigt deres relation til os på plads, men altså [i forhold til relationen] gruppen imellem. Vi har jo hele tiden sammenlignet dem med den store gruppe, og kunne se, at det vi manglede, var det, der var i den 'store gruppe'"* (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet).

Udtalelsen viser, hvad andre har erfaret omkring etablering af grupper. Det kræver et hårdt sejt træk fra de professionelle, og det kræver, at de unge får fælles oplevelser sammen med de professionelle og med hinanden. Gruppedannelsesprocessen og aktiviteterne i forbindelse med den er bl.a. beskrevet i bogen *'De fire Årstider - et særligt sted'* fra 2008. Gruppeetableringsprocessen starter ved visitationen, hvor man skal sørge for, at der både er et tilstrækkeligt antal til for at dynamikken kan opstå, men også at man skal være opmærksom på, at ikke alle skal være lige belastede. Der skal så at sige være nogen, der er lidt bedre fungerende, så der for de andre er noget at strække sig efter. Selve etableringsprocessen kan tage lang tid - op til ½ til et år, hvor der er samvær og aktiviteter. I forhold til den store gruppe havde de unge så at sige selv skabt fællesskabsfølelsen omend i opposition til lokalsamfundet, mens det ville have krævet et betydeligt mere intensivt arbejde at etablere fællesskabsfølelsen for den 'udvidede lille gruppe'.

Der er flere af medarbejderne, der var knyttet til projektet, der oplevede de unge i den 'lille gruppe' som meget forskellige. Som en myndighedsrådgiver forklarede: *"Den lille gruppe er tre vidt forskellige steder. De er så forskellige. De har ikke hængt sammen som den store gruppe - fra starten af. De ser ikke noget i hinanden de tre unge"* (Myndighedsrådgiver, Ølgod-projektet). Det, at de var forskellige, betød imidlertid ikke, at de ikke kunne komme til at udgøre et fællesskab - det kan tværtimod være en fordel, fordi de derved kan lære noget af hinanden. Men det var tydeligt, at tre var for lidt, når der skulle etableres en dynamik og en fællesskabsfølelse, ligesom en grundig visitation ville have været nødvendig for at sikre, at det var de 'rigtige', der skulle udgøre gruppen. Den lille gruppes størrelse var grunden til, at projektet valgte at tage først en og senere endnu en ung ind i projektet. Udover disse to unge, havde på dette tidspunkt været nødvendigt at tage yderligere unge ind i projektet og derefter arbejdet meget bevidst på at etablere gruppen som et fællesskab.

Grænsefællesskaber

Projektet har for langt de fleste af de unge i den 'store gruppe' været det sted, hvor de har fået støtte og vejledning, hvor de har fået en hverdagsstruktur, og hvor de har fået muligheder for at komme i uddannelse eller arbejde. Projektet har udgjort et 'udviklingsrum' for de unge. Dette udviklingsrum er defineret af projektmedarbejderne og de unge i fællesskab. De unge har således påvirket hinanden og udviklet sig sammen. Ungdomsforsker Sven Mørch beskriver, hvordan de unges udvikling er bestemt af, hvilke fællesskaber de deltager i (Mørch, 1998). I den forbindelse er der en af de unge fra projektet, der her beskriver, hvilken betydning fællesskabet med de andre unge havde for hans udvikling: *"Det var nok meget sammenholdet, for selv om vi kom fra vidt forskellige steder med vidt forskellige baggrunde, så klingede vi herre godt sammen. Vi hjalp og støttede hinanden, og det var nærmest lige meget, hvilke valg vi traf, så 'go for it, vi står bag dig'. Det var fedt, for så havde man noget 'back up' - og det havde jeg ikke lige hjemmefra der. Jeg havde jo ikke nogle venner i forvejen, som jeg ligesom kunne få støtte og vejledning af. Så det manglede nok. Så var de der - de stod bag mig"* (Ung, Ølgod-projektet). Udtalelsen viser, hvilken betydning fællesskabet havde for ham - også selvom der på det tidspunkt var tale om et fællesskab i modsætning til lokalsamfundet. Fællesskabet er med andre ord så vigtigt, at den unge 'vælger' en udvikling, der er i modsætning til lokalsamfundet. Men fællesskabet er også med til at definere udviklinger, der peger mod integration i de lokale fællesskaber. En sådan positiv udvikling så en af projektmedarbejderne: *"Fordi der*

var jo nogen, der allerede med det samme slap foden lidt fra speederen for indtaget [af rusmidler]. Så blev det ligesom en del af gruppens tilværelse, at man ikke nødvendigvis behøvede at være stangvisen altid. Og der var rent faktisk nogle weekender, hvor de 'slappede af', som de kaldte det. Så der vil jeg sige, at der havde det første gang en indvirkning på gruppen som helhed, og så kom det helt store ryk senere. Det skete faktisk, da den første begyndte at komme i praktik. (...) Der skete der det, at få dage efter, så var der nogen, der henvendte sig til os og spurgte, om der ikke kunne etableres noget for dem også" (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet). Man kan således se, at bevægelser hos nogle i gruppen, kommer til at betyde nye bevægelser hos andre.

Line Lerche Mørchs teori omkring situeret læring og grænsefællesskaber viser, at situeret læring sker i de praksisfællesskaber¹¹, de unge deltager i. Derfor kan de heri både tilegne sig og udvikle viden, der positivt påvirker deres udvikling – med de kan også tilegne sig viden, der påvirker deres udvikling i en negativ retning (Mørch, 2007: 26). Af logbogen fremgår det, at langt de fleste af de unge løbende ved siden af projektet, deltog i andre praksisfællesskaber uden for 'Huset'. Disse fællesskaber foregik som regel enten på 'gården' eller i en af nabobyerne. Der tegnede sig derfor et billede af, at de unge bevægede sig ind og ud imellem flere praksisfællesskaber, når de ikke var i 'Huset'. Disse fællesskaber havde det til fælles, at der meget ofte - udover unge fra den 'store gruppe' - deltog ældre inkarnerede kriminelle misbrugere. Disse fællesskaber påvirkede de unge, således at deres forbrug af rusmidler eskalerede i de perioder, hvor de var mest aktive i disse fællesskaber. Netop derfor var det særlig vigtigt, at 'Huset' løbende i projektprocessen repræsenterede det sted, hvor de unge blev støttet, vejledt og fik præsenteret muligheder for en positiv udvikling. Man kan se projektet som den mulighed de unge altid havde for samvær med de andre unge. De var således ikke nødt til at vælge de andre fællesskaber, fordi de ellers f.eks. ville være ensomme. Der var altid en anden mulighed, og denne mulighed lukkede sig ikke, selvom den unge havde indtaget rusmidler. Det krævede bare, at den unge ikke var påvirket i projektet - så var han velkommen. Men ikke alle fællesskaber ved siden af projektet havde negativ betydning for de unge. En af de unge var med i et band, hvor han brugte meget tid. I dette praksisfællesskab var der udelukkende fokus på at spille musik, og de andre bandmedlemmer anvendte hverken rusmidler eller begik kriminalitet.

Ølgod-projektet har for den store gruppe udgjort et fællesskab, der først var præget af socialt negative normer i forhold til det omgivende samfund, men som gennem projektmedarbejdernes intervention har ændret karakter, og har udgjort det grænsefællesskab¹², der har støttet de unges overgang til deltagelse i fællesskaber med positive sociale normer.

Fællesskabet i Ølgod-projektet har gennem den situerede læring skabt mulighed for, at de unge kan indgå i andre fællesskaber på f.eks. træningscenteret, uddannelser, arbejdspladser, bands, selvorganiserede fritidsaktiviteter. Deltagelse i disse fællesskaber har givet de unge mulighed for at redefinere sig selv, og se sig som andet end 'hashrygende kontanthjælpsmodtager i opposition til det øvrige samfund'. De har sammen via deltagelsen i grænsefællesskabet fået en viden, der har styrket deres muligheder for at udvikle sig (se endv. Mørch, 2007: 241).

Bevægelse fra gruppe til enkelte individer

De unge oplevede sig inden projektet som værende en del af en gruppe 'udenfor' samfundet. En af projektmedarbejderne beskriver, hvordan dette har ændret sig i forhold til, hvordan lokalsamfundet ved projektets afslutning overordnet ser de unge: "Først og fremmest kan de jo se, at nogen af dem kommer i

¹¹ Et socialt fællesskab, hvor deltagerne har en fælles forståelse af, hvad de laver, og hvad det betyder for deres liv og for deres fællesskaber. Deltagerne har særlige måder at gøre tingene på og særlige opfattelser af, hvad der er legitimt og ikke legitimt. Disse forhold er med til at afgrænse, hvem der er fuldblyrdet medlem, og hvem der ikke er.

¹² Et grænsefællesskab er et fællesskab, der overlapper og formidler på tværs af forskellige sammenhænge og parters fællesskaber, hvormed det kan medvirke til gensidig læring og overskridelse af marginalisering.

arbejdstøj, og så kan de jo se, at de ikke ser sådan ud, som de gjorde i sin tid...og at de rent faktisk hilser på folk. Men ikke desto mindre, er selv den almindelige Ølgod-borger også klar over, at kriminalitetsraten i Ølgod, den er jo faldet drastisk, så de er ikke stemplet på samme måde længere." Da de første bevægelser startede i gruppen med at bevæge sig væk fra kriminalitet og misbrug, ændredes også dynamikken i gruppen. Det var små skridt til at starte med, men da den første unge kom i praktik og de andre derefter også ville i praktik, var gruppen i færd med at opløse sig selv. De var i færd med at omdefinere sig fra at være en del af en gruppe uden for samfundet til at være en (mere) integreret samfundsborger med lønindkomst. Denne bevægelse skete tidsmæssigt lidt forskudt i forhold til de enkelte unge, men der var tale om en paralleludvikling for de unge i den store gruppe. En af de unge beskriver det således: *Før skubbede vi familien væk, nu er det dem, der fylder noget i vores hverdag. Det er dem, man kan regne med og sådan noget. Det er ikke de der venner med misbrug. Så hele gruppen er bare blevet splittet i atomer. Og det er fint. Vi kan sagtens snakke sammen, men vi er ikke klike mere. Nu er vi alle hver især kommet videre og i gang med det, vi godt kan lide. Vi skulle hver vores vej de fleste af os, og nogen var mere parate til at komme videre, end andre var"* (Ung, Ølgod-projektet). Citatet viser, at gruppen og fællesskabet blev splittet i løbet af projektet i takt med, at de unge hver for sig udviklede sig - i og via fællesskabet. En bevægelse der var nødvendig, idet der som beskrevet var forskel på om, og hvornår de enkelte unge var parate til praktikker, arbejde eller uddannelse.

En af projektmedarbejderne beskriver videre denne forskel i fællesskabet: *"Jamen der blev så stor forskel på indtag (af rusmidler) og på, hvad man lavede i dagligdagen – og hvor mange der egentlig var tilbage i projektet, der skulle møde kl.09.00 om morgenen. Der var simpelthen nogen, der sagde fra overfor det der 'heavy' indtag og begyndte derfor at få rigtig svært ved at være sammen med nogen af de gamle bedste kammerater"*. I takt med at de unge udviklede sig, og kom væk fra forbruget af rusmidler og kriminalitet, forandredes deres selvforståelse også. De gik fra at forstå sig selv som værende en del af en gruppe, der tog stoffer, begik kriminalitet og havde 'fravalgt' lokalsamfundet til at forstå sig selv som en person, der havde taget et individuelt fravalg af disse måder at handle på, og i stedet arbejde eller tage en uddannelse. De unge, der oplevede denne udvikling tog afstand fra de andre unge. De så ikke længere sig selv i et fællesskab med dem. Splittelsen af fællesskabet var således 'naturligt', da det der tidligere havde bundet fællesskabet sammen, var blevet afløst af noget andet, som ikke alle var fælles om.

Langt de fleste af de unge påvirkede hinanden positivt i forhold til at stoppe deres forbrug, stoppe kriminaliteten og komme i beskæftigelse. At en f.eks. kom i praktik inspirerede de andre til at tænke - hvis han er i stand til det, er jeg måske også?

Imidlertid var der en ung i gruppen, som ikke formåede at tage de samme udfordringer, som de andre. Han fik trods gode perioder tilbagefald i løbet af projektet. Ved projektets afslutning var det vanskeligt at se, at han havde udviklet sig - og i hvert fald ikke som de seks andre i gruppen. Hans situation var stort set den samme som ved projektets start.

Den unge er ikke blevet interviewet, så det er ikke muligt at bringe hans vurdering, men når man analyserer gruppens udvikling, hvor seks ud af syv unge har bevæget sig væk fra den marginaliserede position, de befandt sig i, til en mere integreret position, vil det være naturligt, hvis han har følt det som et nederlag ikke at kunne følge med de andre i deres positive udvikling. Hans forsøg undervejs i projektet viser jo, at han gerne ville, og også periodevis var motiveret for det - men han kunne ikke indenfor den givne ramme i Ølgod-projektet. Samtidig har han mistet det fællesskab, som gruppen var, inden projektet startede, og han har ikke haft mulighed for at finde nye integrerede fællesskaber. Han har i vid udstrækning været henvist til at søge fællesskabet i marginaliserede grupper, fordi alternativet ville være, at han ikke var en del af et fællesskab.

Det kan ses som et problem for denne unge, at fællesskabet stille og roligt gik i opløsning. Han havde måske haft brug for at være i et 'grænsefællesskab' i længere tid, men de andres exit fra fællesskabet kom

også til at definere hans exit - måske på et tidspunkt, hvor han ikke var klar. Hvis dette var tilfældet, og man skulle have undgået hans exit, skulle projektet have taget nye unge ind i fællesskabet. Dermed kunne også han have gennemgået en udvikling i forhold til hans behov for en længere støtteperiode.

Men det er selvfølgelig også en mulighed, at den støtteindsats projektet kunne give, ikke var tilstrækkeligt for denne unge. Han skulle måske have haft et egentligt behandlingstilbud evt. i kombination med projektet, fordi der kunne være livstemaer, der blokerede for hans muligheder for at udvikle sig. I et evt. fremtidigt projekt vil det formentlig kunne styrke forløbet, hvis de mest udsatte unge løbende blev vurderet i forhold til deres egnethed til fortsat at indgå i et projekt af samme karakter som Ølgod-projektet, hvor tidshorizonten er relativt kort, og hvor målene er sat højt i forhold til målgruppens forventede kompetencer.

‘Hverdagsparathed’

For flere af de unge i Ølgod-projektet var og er det ikke selve det faglige eller det konkrete arbejde i praktikker og på arbejdspladser, der opleves som værende svært at mestre. Det var i langt højere grad det at være ‘hverdagsparat’, der var den store udfordring for de unge. At komme ud af sengen om morgenen, at møde til tiden, deltage aktivt i hverdagen, betale regninger, udfylde diverse ansøgninger, handle ind, købe rejsekort og lignende – kort sagt at være parat til hverdagen.

At de unge oplevede dette som en udfordring var tydeligt allerede ved projektets start. En af de opgaver projektmedarbejderne havde et særligt fokus på igennem hele projektet, men særligt i den første del, var at hjælpe og støtte de unge i at kunne mestre de forskellige gøremål i deres hverdag. En af projektets centrale indsats var således at støtte de unge massivt i projektstarten med at komme op om morgenen, overholde aftaler mv., så de med tiden kunne opnå kompetencer til bedre at mestre hverdagen på egen hånd. Hvis dette lykkedes, var der en forventning om, at de unge ville få mere overskud til og mulighed for blandt andet at komme ud i beskæftigelse – en forventning, der viste sig, at blive indfriet for langt de fleste unges vedkommende.

En af samarbejdspartnerne i projektet beskriver her ‘hverdagsparathedens’ betydning for de unge: *“(...) de [projektmedarbejderne] bakkede selvfølgelig op og sørgede for, at de [de unge] kom op og mødte (...)(...) for jeg havde sagt til dem, at det nytter ikke at sætte dem i gang før, at de er stabile. Det vi kalder ‘hverdagsparathed’(...). Man skal kunne møde og være der og kunne overholde aftaler. Det er rigtig, rigtig vigtigt”* (Samarbejdspartner, Ølgod-projektet). I denne beskrivelse bliver ‘hverdagsparatheden’ således skildret som en væsentlig forudsætning for, at de unge kan mestre de mange hverdagsudfordringer, der er, når man kommer i beskæftigelse.

Logbøger og interviews viser, at de unge oplevede projektmedarbejdernes hjælp som et ‘sikkerhedsnet’ - både i den almindelige hverdag, men særligt, når det brændte på. En af de unge fortæller i den forbindelse: *“(...) og når jeg var helt ude og skide, så kom han [Projektmedarbejder] og hentede mig og kunne give mig et sted at sove. Han skaffede mig en lejlighed og sådan noget. Så han har været der. Mange af de andre har bare sagt, gør sådan og sådan der, så lever du godt, og så var de væk igen. Sådan noget man ikke kan bruge til en skid, ikke. Fis i en hornlygte. [Projektmedarbejderen], han var der”* (Ung, Ølgod-projektet). At der her bliver beskrevet, at “han var der” understreger en oplevelse af, at projektmedarbejderen var konkret og praktisk handlende i hans hjælp af den unge. Flere af de unge beskriver, i overensstemmelse med ovenstående, at de utallige gange har oplevet mennesker omkring dem, der blot har instrueret dem i, hvordan de skulle forandre deres livsstil – men de har ikke oplevet/følt, at der tidligere er handlet aktivt i forsøget på at hjælpe dem til den ændring.

Denne aktive handlen gav de unge tryghed i hverdagen: *”Men det var rigtig rart, at de var der, hvis man lige sov over sig. Det er en slags second chance, [så] man [ikke] falder i søvn igen og ikke når noget. De gør det*

stadigvæk [juli 2014]. Hvis kl. er 08.05, og jeg ikke er kommet op – så ringer de. Der er stadigvæk en tryghed i det” (Ung, Ølgod-projektet). Sikkerheden i, at der altid var og er nogen, der hjælper en, hvis man ikke selv mestrer det, beskrives her som særlig vigtig, da dette giver oplevelsen af tryghed. Noget tyder på, at det ikke kun var de unge, der oplevede det, men at deres forældre ligeledes oplevede en tryghed ved, at projektmedarbejderne hjalp deres børn med de praktiske udfordringer i hverdagen. En af forældrene fortalte eksempelvis: ”[Projektmedarbejder] har også været med [Den unge] nede hos politiet med den her rudekuvert og forsikringer, og det er de så ved at finde ud af nu...afdragsordninger og sådan. Det er mange ting, som [Den unge] ikke ved. Og han er ikke den, der kommer og spørger. (...) han har ingen penge fået fra kommunen d. 1. Og det troede han, at han havde fået (...). Og det har [projektmedarbejderen] så lige fået styr på. Der har de [Projektmedarbejderne] sgu været fuldstændig super” (Forældre, Ølgod-projektet). Denne forældres fortælling viser, at hun oplever projektmedarbejdernes arbejde som konkret og effektivt for hendes søns hverdag, og i forhold til de behov han har.

Det relationelle

Relationen imellem den enkelte unge og projektmedarbejderne i Ølgod-projektet beskrives af alle parter som særlig vigtig i forhold til de unges mulighed for at udvikle sig. Relationen mellem projektmedarbejderne og de unge er helt afgørende for, at de unge overhovedet tør tro på, at der kan ske en positiv udvikling. De har brug for tillid til de voksne, hvis de skal turde tro på, at de voksne ikke svigter dem, som for flere af de unge i Ølgod-projektet er den gennemgående erfaring, de har med voksne. Relationsdannelsen mellem de unge og de voksne var derfor særdeles betydningsfuld. Der kan i faser, hvor der opbygges relationer skelnes mellem kontakt, nytterelationer og følelsesmæssige relationer. Kontaktskabelsen er starten på det, der gerne skal udvikle sig til en (nytte-)relation, som den unge har tilstrækkelig tillid til kan være med til at støtte hans udvikling. Den følelsesmæssige relation betyder, at der udvikles en relation, som har store ligheder med de relationer, der er mellem forældre og børn. Disse er selvsagt meget sjældne i en professionel sammenhæng (se. f.eks. Henriksen, 2011). Ambitionen er at udvikle en relation, som den unge har tillid til.

Kontakt og relation

Selve kontaktskabelse var betydningsfuld for projektmedarbejderne. En af projektmedarbejderne beskriver her, hvordan deres tilgang var til de unge, for at denne kontakt skulle lykkes: ”(...) det er jo noget med at være rummelig og sådan altfavnende, og det var vi også i starten, og så opdagede de [de unge] lige pludselig, at det sgu ikke er nok, at de bare møder. Der er faktisk....der er nogen, der har nogen forventninger, nogen større forventninger til dem (...)” (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet). Den rummelige tilgang betød, at de unge fandt sig til rette i projektet, men det, at der blev stillet større forventninger til dem end blot at møde op, viste samtidig de unge, at projektmedarbejderne så et potentiale, som de unge måske ikke engang selv var klar over, at de havde. Samtidig var projektmedarbejderne særdeles bevidste om ikke at lave aftaler eller give løfter, som de ikke kunne leve op til, fordi de dermed ville vise de unge, at de ikke kunne have tillid til dem.

Projektmedarbejdernes forventninger til de unge betød, at de var insisterende i forhold til at være i kontakt med de unge - eller som en af de unges forældre formulerer det: ”I starten var han ikke...han er ikke den type, sådan en samarbejdstype. Det var meget negativt fra starten, men de [Projektmedarbejderne] gav ikke op (...). De var ikke omklamrende. Det var mere sådan, at de kom og sagde ’Hej – det er også i orden, så ses vi næste gang’. Det var sådan afslappende. Han følte ikke, at de var på nakken af ham hele tiden” (Forældre, Ølgod-projektet). Denne insisteren på kontakt er helt nødvendig, når man arbejder med socialt udsatte unge, der har omsorgssvigt og tilknytningsvanskeligheder med i bagagen. Så man skal som projektmedarbejder både være insisterende og samtidig give tid og plads, så den unge ikke oplever sig så presset, at han opgiver kontakten.

Vedholdenhed

I starten af projektet var det kendetegnende, at der var et særligt fokus på at være insisterende og vedholdende overfor de unge. En af projektmedarbejderne beskriver i forhold til dette: *"Jeg tror, det var vores vedholdenhed, da de første tilbagefald begyndte at komme de der par måneder efter [projektstart]. (...) at vi egentlig så blev ved. At vi fandeme hentede dem lige gyldigt, hvor de var henne. (...) de [De unge] kunne egentlig også se, at det passede det der med, at politiet ikke havde adgang hos os, og vi egentlig sørgede for, at når de så skulle afhøres, så tog vi det i nogle bestemte doser, eller så tog vi simpelthen hele flokken på en gang, og så foregik det aldrig på vores tilholdssted. Så jeg tror egentlig, at det måske gik lidt op for dem at..., 'jamen de mener sku det her mere end bare at ville sidde og holde os i hånden (...)"* (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet). Denne fortælling er med til at vise, at ved hjælp af vedholdenhed, ordholdenhed i forhold til aftaler og insisteren gav projektmedarbejderne de unge en klar fornemmelse af, at de her projektmedarbejdere kunne man stole på - sagde de noget, så holdt det hele vejen.

Over tid betød det, at der blev skabt en tillid hos de unge til, at projektmedarbejderne havde en oprigtig motivation og et engagement i at hjælpe dem i deres udvikling. Dette medvirkede til at etablere projektmedarbejdernes autoritet - og det var ikke en autoritet, de unge havde lyst til at udfordre: *"Selvfølgelig kunne jeg blive sur, men det kunne ikke betale sig at råbe og skrig af [Projektmedarbejderen], for så blev han bare sur, og det havde man ikke lyst til"* (Ung, Ølgod-projektet). Autoriteten blev i det konkrete tilfælde brugt til at få den unge op af sengen og i skole. Autoriteten er således med til at fastholde hverdagsrytmen og dermed skabe den nødvendige ro omkring den unge.

Det fælles tredje

Samtidig med at kontakten imellem de unge og projektmedarbejderne blev skabt, var det ligeledes centralt for projektets forløb, at de unge oplevede en motivation for at udvikle sig. Denne motivation var tydelig at se i den 'store gruppe' af unge, imens den som førnævnt aldrig blev den samme i den 'lille gruppe'. En af årsagerne til dette kan være, at der i den 'store gruppe' med etableringen af gruppen blev skabt 'et fælles tredje'¹³. Projektmedarbejderens pædagogiske mål bliver dermed sekundært i arbejdet med den unge, idet det fælles mål for det fælles projekt bliver det centrale, hvori de kan mødes. Det er således ikke f.eks. en ungs behandlingsbehov, der fører parterne sammen, det er det fælles mål/det fælles projekt, og det er gennem dette projekt, at kontakten etableres og relationerne udvikler sig. I et 'fælles tredje'-projekt har deltagerne selv et ansvar for at tilrettelægge og afvikle aktiviteter, men det er samtidig projektmedarbejderen, der har det overordnede ansvar. 'Fælles tredje'-projekter rummer således både elementer af selvorganisering, men samtidig også aspekter af pædagogisk styring (Henriksen, SPUK, in prep).

I Ølgod-projektet inviterede projektmedarbejderne de unge i den 'store gruppe' til, i samarbejde med dem, at skabe et hus og en hverdag ud fra de unges formulerede regler og ønsker. I løbet af projektet havde de unge (med-)ansvar for at tilrettelægge og afvikle aktiviteter udenfor huset, men projektmedarbejderne var centrale i forhold til styring og planlægning.

Projektet blev skabt i et tæt samarbejde imellem projektmedarbejderne og de unge. Projektmedarbejderne og de unge oplevede således, at de havde et fælles projekt, som de begge havde en interesse i.

I forhold til den 'lille gruppe' er det tydeligt, at Ølgod-projektet aldrig blev et fælles projekt imellem dem og projektmedarbejderne. Den 'lille gruppe' oplevede ikke på samme måde, at de var med til at skabe rammerne for den del af projektet, der blev igangsat i 2012. De havde ikke som den 'store gruppe' en

¹³ 'Et fælles tredje' defineres ofte som et ydre sagsforhold, hvor de to parter indgår i det, og hvor begge parter har noget på spil. I forhold til Ølgod-projektet var selve etableringen af projektet nyt for både de unge og for projektmedarbejderne. De måtte på den måde gå vejen/gennemføre processen sammen for at projektet kunne blive en succes. Og dermed også blive klogere sammen. Samtidig var det klart, at hvis den ene part meldte fra, kunne den anden part ikke fortsætte.

oplevelse af at være aktive medaktører i et fælles projekt, men derimod, at de blev inddraget i et allerede formuleret projekt, som de samtidig tidligere var blevet 'ekskluderet' af.

Den manglende oplevelse af 'et fælles tredje', kan være en af årsagerne til (sammen med de tidligere nævnte), at fundamentet for projektet med den 'lille gruppe' blev for spinkelt.

Omsorg

Omsorg er et centralt element i alt pædagogisk arbejde, og det har også været et centralt element i Ølgod-projektet. Beskrivelsen af de omsorgselementer projektet har rummet tager udgangspunkt Psykolog Pär Nygrens tre former for omsorg; behovsomsorg, opdragelsesomsorg og udviklingsomsorg (SPUK, 2011).

Behovsomsorg

Behovsomsorgen tilfredsstiller de helt grundlæggende fysiske og psykiske behov - f.eks. behovet for mad, tøj, søvn, ro og aktiviteter, men altså også behovet for socialt samspil. Der var flere eksempler på, hvordan de unges behov for denne form for omsorg blev givet af projektmedarbejderne. I starten af projektet var de unges behov for ordentlig mad udtalt, ligesom det ofte var det eneste sted, de havde adgang til, hvor de kunne komme i bad. Det var således de unges helt basale behov, der her blev dækket af projektmedarbejderne. Derudover blev de unges behov for at opleve, at de var en del af et fællesskab tydelig – og blev særligt i starten af projektet indfriet. Derudover er det ofte beskrevet, hvordan medarbejderne har trøstet og haft personlige samtaler, når den unge havde behov for det.

Opdragelsesomsorg

Opdragelsesomsorgen betyder blandt andet at støtte den enkelte til at lære, hvordan man begår sig socialt og dermed, hvilke normer der er i det givne samfund. Udsatte unge kommer, ifølge Nygren, ofte fra familier, hvor denne type af omsorg har været mangelfuld, idet de ikke har fået den tilstrækkelige støtte omkring dette fra hjemmet.

Projektmedarbejderne har støttet de unge i at opnå en forståelse for, hvilke normer der er gældende i det omkringliggende samfund. Det har de bl.a. gjort ved at vise de unge, hvordan man kan være i kontakt med andre på f.eks. Fitness-centeret, eller hvordan man kan være i kontakt med andre i nogle af de andre aktiviteter, der blev gennemført i projektet. Derudover har samværet i 'Huset' også været præget af, at der var normer for, hvordan man kunne tiltale hinanden, ligesom der var normer for, hvordan aftaler skulle overholdes. Formidling af disse normer har været medvirkende til, at overgangen til et voksenliv i beskæftigelse ikke blev så anderledes, at det ikke kunne lade sig gøre.

Herudover har projektmedarbejderne opretholdt en regel om, at de unge skulle være med til at gøre rent og lave mad i 'Huset'. Det har bl.a. været med til at sikre, at de unge har kendskab til normer omkring rengøring i forhold til deres egne lejligheder. Desuden har de mange, mange morgenvækninger været medvirkende til, at de unge har lært, at det er vigtigt at møde til tiden. Ikke alene projektet, men også uddannelserne, arbejdspladserne eller praktikpladserne har haft en vigtig rolle i forhold til denne normformidling. Disse har udgjort praksisfællesskaber for de unge, som har været med til at vise dem, hvordan man deltager i en hverdag på sin uddannelse, sin arbejdsplads eller i sin praktikplads. Der foregår konstant situeret læring i disse fællesskaber.

Udviklingsomsorg

Udviklingsomsorgen handler om at støtte de unge i at udvikle deres personlige og faglige kompetencer. Ud fra Nygrens teori skal projektmedarbejderen her støtte den unge og give ro til at udvikle sine kompetencer. Det er her vigtigt at projektmedarbejderen har en forståelse for, hvornår den unge er klar til en udvikling og derfor stiller realistiske krav til den unge. Eller med en af de unges ord: *"De pakker det ikke ind. Jeg kunne snakke til dem, ligesom jeg kunne snakke med mine bedste kammerater. De er ikke fordømmende, og 'gør*

det og det og det'. Mere sådan: 'vi synes du er kommet rigtig meget videre, hvad har du lyst til nu?' Så næste skridt og næste igen, og så hjælper de undervejs. Så kommer man bare enormt hurtigt videre på rigtig kort tid. De kunne ligesom følge os og var bare ikke fordømmende på nogen måde. Vi fik nogle valg, og vi skulle selv stå til ansvar for dem. Det har bare betydet alt, næsten." Flere af de unge fremhævede, at projektmedarbejderne inddrog dem i beslutningerne om, hvad der skulle ske og bakkede dem op i deres udvikling: "Der var en masse opbakning fra de voksne. De var meget tydelige. De vidste udmærket godt, hvad det var, der skete, hvad jeg havde lavet. De sagde det meget direkte. De roste mig og bakkede mig op" (Ung, Ølgod-projektet). En anden form for støtte og opbakning blev aktuel senere i projektet, hvor flere af de unge var kommet i beskæftigelse, og derfor skulle have støtte til at komme op om morgenen og møde til en bestemt tid.

De organisatoriske rammer og samarbejde

I forbindelse med Ølgod-projektet har der både været et fokus på at rydde evt. barrierer af vejen, der kunne være et hinder for projektets fremdrift, ligesom der er arbejdet med en forandringsledelsestilgang, der har været med til at lokalisere barriererne samtidig med, at ledelser i andre fagforvaltninger er blevet inddraget i projektet f.eks. gennem styregruppemedlemskaber.

Udvidede handlemuligheder

Der blev inden projektets start besluttet, at der skulle tilknyttes to myndighedsrådgivere til projektet, og det var disse to rådgivere, der var sagsbehandler på alle de unge i projektet. Målet var at smidiggøre samarbejdet mellem myndighed og leverandør, så beslutningsgangen blev kort og så beslutninger ikke blokerede for projektmedarbejdernes arbejde med de unge.

Derudover gav begge myndighedsrådgivere i interviewet udtryk for, at de prioriterede Ølgod-projektet højt i forhold til deres andre opgaver: "Det skal være en interessant sag, hvis man skal prioritere den højere end de andre. Det her har været en personlig interesse for mig – at arbejde med denne gruppe af unge, derfor har det ikke været svært at prioritere. Jeg synes, det er vildt spændende, og jeg tager mig tid til det" (Myndighedsrådgiver, Ølgod-projektet). Der er i løbet af projektperioden blevet etableret et tæt samarbejde imellem projektmedarbejderne og de to myndighedsrådgivere – og dermed imellem leverandører og myndighed. Det særlige engagement i projektet har også vist sig ved, at de to myndighedsrådgiverne tog på besøg i 'Huset' og spiste sammen med de unge: "Vi har nogle gange taget op i huset og spist frokost sammen med de unge - for at vise, at vi ikke bare sidder foran en computer. Det har givet rigtig meget energi" (Myndighedsrådgiver, Ølgod-projektet). At myndighedsrådgiverne besøgte de unge i 'Huset' betød, at de kom tættere på projektet. De oplevede herigennem, at 'det gav energi' – og dermed en motivation til investere ekstra i at handle i forhold til de unge.

Ejerskab på alle organisatoriske niveauer

Det har været markant, at der omkring Ølgod-projektet er lykkedes at skabe et ejerskab og en bevågenhed fra alle organisatoriske niveauer og dermed en bred opbakning til projektet. Dette ejerskab har betydet, at projektmedarbejderne har haft endog meget let adgang til hele 'styringskæden' omkring projektet. Myndighedsrådgiverne fik samtidig både friere hænder og større råderum til at handle i hverdagen: "Vi har også haft meget stort råderum. Der er ikke blevet spurgt ind til, hvad vi har bevilliget. Vi har haft frie rammer" (Myndighedsrådgiver, Ølgod-projektet). De to myndighedsrådgivere fik således tildelt beslutningskompetence, så de kunne handle hurtigt, og først derefter søge om godkendelse i forhold til den pågældende bevilling. Dette betød, at arbejdsgangen omkring den enkelte bevilling blev kortere, hvorfor der i de fleste tilfælde kun gik få dage fra projektmedarbejderne søgte om en bevilling, til pengene var til deres disposition. Denne hurtighed i beslutningsprocessen havde betydning for de unge: "Det har jo hjulpet dem [de unge]! Det har jo ikke stoppet dem i nogen af de gode udviklinger eller forløb, de har været i. Der er unge kontanthjælpsmodtagere så presset, at nogen gange, der er det jo økonomien, der er afgørende for,

at man kan komme i skole, og om man nu kan blive siddende i denne her lejlighed, eller om ens telefon nu igen bliver åbnet, eller om man i det hele taget kan få mad om morgenen - og der kan vi jo bare handle lynhurtigt. Det er ikke sådan, at der er nogen, der har fået en krone mere end andre ville få. Men det går bare hurtigere" (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet). De unge fik således ikke bevilliget mere end andre, men bevillingsprocessen var markant hurtigere end ellers.

Et konkret eksempel på denne hurtige proces i forhold til bevillinger er beskrevet i logbogen, hvor en af de unge ikke kan komme i skole, fordi han mangler et rejsekort. Projektmedarbejderen transportererede ham den pågældende dag, og ansøgte herefter om et rejsekort. En bevilling, der allerede gik igennem dagen efter, hvorefter pengene var til deres disposition, så den pågældende unge selv kan komme i skole, og dermed ikke gik glip af skoledage.

Det tætte samarbejde imellem projektmedarbejderne og myndighedsrådgiverne, opbakning fra alle organisatoriske niveauer og heri den tildelte beslutningskompetence til rådgiverne betød, at der ikke har været 'institutionelle' barrierer for de unges udvikling. De unge har samtidig oplevet, at systemet hjalp dem, når de havde brug for det.

Projektmedarbejdernes fleksibilitet

Fleksibiliteten hos medarbejderne har været afgørende for, at projektet har kunnet gennemføres: "Vi [de to projektmedarbejdere] tænker ens, og vi kan regne med hinanden. Vi hjælper hinanden, så vi kan få det til at hænge sammen døgnet rundt. Det er ikke så vigtigt længere, men (...) vi skal kunne være på de der 14-18 timer i løbet af et døgn. (...) der er en, der har behov for at blive ringet til kl. kvart i 6 om morgenen, og der er også nogen, der måske har behov for at blive ringet op til kl. 23 om aftenen. Der er bare behov for den der fleksibilitet, det spænd der, og det kan vi finde ud af" (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet). At tilgangen til arbejdet er så fleksibelt betyder, at de unges behov i hvert fald i perioder, har været bestemmende for arbejdstidens placering.

Men ikke alene projektmedarbejderne udviste denne fleksibilitet - den omfattede også andre personalegrupper, hvor f.eks. en af myndighedsrådgiverne udtalte: "En myndighedsrådgiver skal være tilgængelig og til rådighed - også eftermiddage og aftner. Det nytter ikke noget, hvis der ikke er tid, når de har brug for det. Man skal varetage sagerne akut. Sådan skal rammerne være". Både projektmedarbejderne og myndighedsrådgivernes fleksibilitet og tilgængelighed må således anses som værende betydningsfuld, fordi det med socialt udsatte unge ofte handler om at agere, når motivationen er til stede. Og motivationen kan ofte være forsvundet igen, hvis den unge skal vente flere dage på en afgørelse. De øvrige samarbejdspartnere, der var knyttet til projektet, giver ligeledes udtryk for, at denne tilgængelighed og fleksibilitet var central i deres samarbejde med projektmedarbejderne.

Samarbejdet med de lokale samarbejdspartnere

Samtidig med at der har været en bred opbakning fra alle organisatoriske niveauer i de kommunale forvaltningerne, er det også lykkedes projektet at skabe samarbejde med betydningsfulde aktører uden for den kommunale forvaltning: "De andre faggrupper her i huset, altså jobcenteret, voksenservice og så andre i uddannelsessystemet...Jeg vil lige sige, at en UU-vejleder, (...). Tekniske skoler og SOSU-skolen og ja, de lokale - specielt den ene lokale håndværksmester og hans forbindelser, det har været helt - det har vi slet ikke kunne gøre uden" (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet). Projektmedarbejderen beskriver således det tætte samarbejde med de lokale som en forudsætning for, at projektet har haft succes, men også at det betød, at de fik en særlig funktion i dette samarbejde: "Det er sådan en tovholderfunktion (...). Det er noget med hele tiden at prøve at oversætte til en anden faggruppe, der ikke arbejder med de her unge - hvad det er der er på spil lige nu og prøve at bibringe folk en forståelse for, hvorfor tingene ser ud sådan, som de ser ud lige nu" (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet). Projektmedarbejderne fik på den måde en 'oversættelsefunktion' i forhold til, hvorfor og hvordan tilgangen skulle være til den unge, men også i forhold til at skabe tilstrækkelig rummelighed hos samarbejdspartnere, når den unges udvikling ikke gik helt snorlige: "Ja, de [skoler, arbejdspladser og praktikpladser] har været klar over, hvilke problematikker de

[unge] havde. Hvorfor der måske skulle gives lidt ekstra lang snor for den enes vedkommende og, hvilke problematikker den anden måske lige havde at slås med – så det er der taget udpræget hensyn til" (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet). Der er dermed foregået en vidensdeling omkring den enkelte unge i det tætte samarbejde imellem projektmedarbejderne og samarbejdspartnerne. Denne vidensdeling har medvirket til, at den unge ikke er blevet 'opgivet' af den pågældende samarbejdspartner: *"(...) vi har hjulpet til, at de kunne møde op, og vi har hjulpet til at de ikke er blevet smidt ud, selv om de har haft mange forsømmelser i perioder"* (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet).

Samarbejdspartnerne fremhæver, at det tætte samarbejde har været vigtigt for dem i forhold til at kunne rumme de unge: *"Nej, altså, hvis vi fx har haft bøvvl med en enkelt elev og har spurgt, hvorfor han ikke har været her et par dage, så har de [Projektmedarbejderne] sagt, 'det finder vi lige ud af', og så har de kontaktet eleven eller elevens forældre, og så har de kunnet svare. Og så har vi som regel også fundet en løsning"* (Samarbejdspartner, Ølgod-projektet). Samarbejdspartnerne har dermed oplevet, at de igennem dette samarbejde har haft mulighed for at anvende projektmedarbejderne som et 'værktøj' til at løse de problematikker, de har oplevet med de unge i hverdagen. Andre erfaringer fra samarbejder mellem pædagogiske medarbejdere og f.eks. en håndværksmester om praktikker peger i samme retning. Håndværksmesteren skal føle en opbakning og en villighed til at støtte op om det, der sker på arbejdspladsen fra det pædagogiske personale gennem hele forløbet - ikke kun indtil han har sagt ja til praktikken - hvis han skal lægge en indsats i opgaven ud over det forventelige (Jensen og Malmberg: Metoder i indsatsen, 2003).

Samtidig er det udover det konkrete samarbejde om de unge, også betydningsfuldt, at samarbejdspartnerne er informeret om og respekterer den metode projektet arbejder ud fra i deres arbejde med de unge: *"[Det er] svært at vælge en metode, der har empowerment (...), hvis ens samarbejdspartnere ikke har den samme metode. Der var forskellige tilgange fra visse skoletilbud. Alle må vide, hvilken metode vi arbejder med, for ellers kolliderer de faktisk"* (Projektleder, Ølgod-projektet). Igennem projektet er det erfaret, at det i det tværfaglige/-sektorielle samarbejde er vigtigt at være opmærksom på, at der ikke er modstridende elementer i hinandens metoder og tilgange. F.eks. kan det være vanskeligt at få et frugtbart samarbejde, hvis den ene part i samarbejdet (som projektet) arbejder ud fra en empowermenttilgang med inddragelse af de unge, mens en anden part arbejder konsekvenspædagogisk, hvor dele af pædagogikken bygger på belønning og straf. En sådan forskellighed i tilgangene betyder for det første, at der er ganske stor afstand mellem de professionelles udgangspunkter, hvilket kan vanskeliggøre kommunikationen og de fælles løsninger, men det betyder samtidig, at den unge skal bruge energi og tid på at bygge bro mellem disse to forskelligartede virkeligheder.

Ejrnæs (2004) har givet anbefalinger til, hvordan sådanne uenigheder kan overvindes. Først og fremmest skal det afklares, om uenighederne bygger på en forskellig fagligt begrundet tilgang, eller om det bygger på forskellige personlige holdninger hos fagpersonerne. Hvis der er tale om forskellige fagligt begrundede tilgange må dette diskuteres, og det vil ofte være muligt at finde fælles løsninger. Hvis der derimod er tale om forskellige personlige holdninger hos fagpersonalet til, hvad der er den rigtige indsats i forhold til den/de unge, kan man enten vælge at udskifte den ene af samarbejdspartnerne, eller - hvis de forskelligartede holdninger ikke går ud over arbejdet med de unge - at lade sig befrugte af den andens tilgang/holdning.

Der var i projektet et konkret eksempel på, at der var store forskelle i tilgangen til de unge mellem projektet og en af samarbejdspartnerne. Det kom konkret til at betyde, at det knapt så gode samarbejde fik betydning for, hvordan man i projektet kunne arbejde med den unge, fordi der konstant hang en potentiel konflikt i luften mellem samarbejdspartneren og den unge, og mellem samarbejdspartneren og projektmedarbejderne. Det kunne her have været betydningsfuldt for den unges udvikling, at der noget før

var blevet diskuteret og reageret på denne forskellighed, fordi det fik negativ indflydelse i en periode på den unges udvikling.

Forældresamarbejdet

Samarbejdet med de unges forældre har været en vigtig del af hverdagen i Ølgod-projektet, men da det kun var en mindre del af de unge, der var under 18 år, lå der ikke en egentlig forpligtelse for projektmedarbejderne til at inddrage forældrene. Samtidig havde flere af de unge ikke kontakt til deres forældre i projektets start, og andre ønskede ikke, at forældrene skulle inddrages, da de gerne ville skjule deres forbrug af rusmidler og kriminalitet mest muligt for deres forældre. I de tilfælde, hvor de unge var over 18 år, respekterede projektmedarbejderne de unges ønske, og inddrog derfor ikke forældrene.

Men flere forældre til de unge i den store gruppe blev inddraget undervejs i projektet med de unges accept. I forhold til den 'lille gruppe' blev alle forældre inddraget (i det omfang det kunne lade sig gøre), da de unge alle var under 18 år. De forældre, der blev inddraget gav udtryk for, at projektet havde haft stor betydning for dem - som forældre og som familie - at have projektet at støtte sig til: *"(...) Altså de [Projektmedarbejderne] har hver eneste gang, jeg har ringet – så har de bare været der. Når de ikke lige har taget telefonen, så har de altid ringet tilbage til os, så det – jeg har slet ikke noget, jeg kan pege fingre af lige der"* (Forældre, Ølgod-projektet). Og videre endnu en af forældrenes beskrivelse af, hvor meget samarbejdet med projektmedarbejderne har betydet for hende: *"Det har i hvert fald betydet meget for [ung] og også meget for mig, at jeg ligesom har haft et sted, hvor jeg kunne henvende mig, når jeg synes, at det hele var kørt af sporet"* (Forældre, Ølgod-projektet).

Projektmedarbejderne lagde et stort arbejde i undervejs at inddrage forældrene mest muligt i forhold til arbejdet med de unge: *"Jamen vi havde egentlig nogen møder hjemme ved køkkenbordet, hvor vi fortalte dem sådan mere, hvad projektet gik ud på. Og gav dem nogle værktøjer og forklarede dem, (...) hvad vi måske lige kunne bruge dem til, hvis det var, at de ville hjælpe os, eller hjælpe [Den unge] i sidste ende"* (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet). Projektmedarbejderne forsøgte således i samarbejdet at koordinere og inddrage forældrene, så de bedst muligt var i stand til at støtte op om den unges udviklingsproces. Projektmedarbejderne giver udtryk for, at det i langt de fleste tilfælde lykkedes dem at skabe et konstruktivt samarbejde med de unges forældre. Samtidig var der erfaringer med forældresamarbejde, hvor det ikke lykkedes at inddrage forældrene: *"Men moderen har haft ørerne gevaldigt i maskinen i det her offentlige system med meget ringe succes, så hun havde ikke de store forventninger til os og bakkede [Den unge] op i alt [uanset om det helt oplagt ikke støttede en positiv udvikling hos den unge]. Det var problematisk, hvis ikke ligefrem noget skidt. Og den prøvede vi at tage - den kamp - med hende for at hjælpe [Den unge]. Hun hjalp [Den unge] med at lyve og gemme ham for os og undlod at fortælle, hvor han opholdt sig henne i virkeligheden. [Hun] var i det hele taget ikke samarbejdsvillig"* (Projektmedarbejder, Ølgod-projektet). Det ses, hvor vanskeligt forældresamarbejdet kan være. Projektmedarbejderne har forsøgt at inddrage denne forældre, men det lykkes ikke for dem. Moderen har på den ene side en fuldstændig mangel på tillid til det system, som medarbejderne repræsenterer, samtidig med at hun måske mangler overskud til at tage konflikten med sin søn. Denne kombination bliver til nogle meget modsatrettede udmeldinger og handlinger, som kan være vanskelige at 'styre' i arbejdet om og med den unge. Det er veldokumenteret, at de personlige støtteforanstaltninger har langt bedre muligheder for succes, hvis forældrene er enige i mål og metode, og hvor de også får støtte til at fastholde denne enighed i forhold til deres børn og unge (se f.eks. Schwartz, 2006).

Samarbejdet med denne mor viser, at forældresamarbejdet kan være svært. Forældrene kommer ikke som ubeskrevne blade - de har deres egne ideer om, hvad der er godt for deres børn. Også selvom det er helt oplagt for udenforstående, at det ikke er det. Tidligere erfaringer med det sociale system, egne traumer og svigt m.v. kan være afgørende for, om det lykkes at etablere et forældresamarbejde, men det kan også

være betydningsfuldt for disse forældre selv at være en del af empowermenttænkningen så det sikres, at forældrene med alle deres forbehold føler sig hørt i forbindelse med etableringen af indsatserne. Hvis det ikke lykkes indsatserne at gøre forældrene til medspillere i forhold til deres søns udvikling, er der en overhængende risiko for, at de vil være modspillere i resten af projektforløbet. Det kan derfor være en god investering i starten af et projekt at sørge for, at få selv de forældre med på ideen, som det er absolut vanskeligst at samarbejde med - også selv om projektmedarbejdernes primære interesse er at komme i gang med at arbejde med de unge.

Konklusion

Udgangspunktet for projektet i Ølgod var, at der var en gruppe af unge i lokalsamfundet, der var i et massivt skadeligt forbrug af rusmidler, og hvor nogle af gruppens medlemmer i stort omfang samtidig begik berigelseskriminalitet. Socialforvaltningen i Varde Kommune havde med forskellige individuelle foranstaltningsformer forsøgt at skabe en kontakt til de unge for at dreje deres udvikling væk fra den bane, som de var inde på. Det var imidlertid oplagt for de kontaktpersoner m.v., der skulle være støtten til de unge, at der ikke var den nødvendige kontakt til gruppens medlemmer.

I et forsøg på at skabe en kontakt med gruppen blev det i Varde Kommune besluttet at lade sig inspirere af empowerment-tankegangen og af tankerne om at arbejde med hele gruppen, i stedet for udelukkende at arbejde med de unge individuelt. Det første Varde Kommune gjorde, da projekttankerne var godkendt, var at sætte et møde op med de unge, for at høre hvad deres ønsker var til et sådant samarbejde. Herefter blev projektet sat i søen, og der blev opstillet nogle endog meget ambitiøse mål for de unges udvikling, når det tages i betragtning, hvilke belastninger (udover rusmidler og kriminalitet som kan ses som symptomer på stærkt utilfredsstillende levevilkår) de fleste af de unge trådte ind i projektet med. Projektet blev defineret som et 'livsstilsprojekt' - altså ikke som et misbrugsprojekt eller et kriminalitetsprojekt, som ellers var de symptomer, der var mest synlige ved de unge.

I denne del af konklusionen ser vi først og fremmest på, om succeskriterierne er opnået. Dernæst konkluderer vi på, hvilke kvalitative læringspointer, der er kommet ud af projektforsøget, og som kan anvendes til fremtidig indsats med socialt udsatte grupper af unge.

Den kvantitative del

Succeskriterierne, der var opstillet i projektbeskrivelsen var:

- 80% er ophørt eller har væsentligt reduceret deres misbrug
- 80% er stabile vedr. bolig, job, uddannelse
- 80% ikke begår ny kriminalitet inden for projektperioden

Evalueringsens kvantitative del viser, at mere end 80% af både den 'store gruppe' og den 'lille gruppe' af unge, har oplevet den ønskede udvikling på alle tre parametre. Det må derfor konkluderes, at projektet har indfriet forventningerne til projektets effekter.

I forhold til det helt overordnede mål for projektet, som var en reduktion eller et fuldstændigt ophør af de unges forbrug af rusmidler og kriminalitet, ser udviklingen således ud:

Ni ud af de ti unge (90%), der havde et forbrug af rusmidler ved projektstart, havde kraftigt nedsat eller helt stoppet deres forbrug ved projektets afslutning.

Syv ud af de otte unge (87%), der begik kriminalitet ved projektstart, havde nedsat eller helt stoppet dette ved projektets afslutning.

Det har ikke været muligt at vurdere præcist, om 80% ikke har begået ny kriminalitet i projektperioden, da der ikke ligger tal, der løbende viser udviklingen i de unges kriminalitet. De tal, der tages udgangspunkt i, er derfor de tal evalueringen har produceret i juli 2014, og som selvfølgelig er et øjebliksbillede, men samtidig - når man i øvrigt ser de unges udvikling - må vurderes som et tilstand, der er beskrivende for målgruppens kriminalitetsniveau.

Det kan derfor slås fast, at projektet har nået sine mål – både i forhold til den 'store' og den 'lille gruppe'.

Den kvalitative del

Empowerment-tilgangen

Det var under inspiration af empowerment-tilgangen, at projektet i tæt samspil med de unge blev 'designet'. Det var samtidig en forudsætning, at der skulle arbejdes med hele gruppen af unge på præmisser, som de unge selv var med til at definere. Nogle af disse præmisser blev i forhold til relationsopbygningen til projektmedarbejderne vigtige pejlemærker for de unge i forhold til, om de holdt hvad de lovede, og dermed om man som ung kunne have tillid til medarbejderne. I forhold til de regler om samvær i 'Huset', der blev opstillet i samarbejde med de unge, var det bemærkelsesværdigt, at de unge i dette nye sted havde helt andre ambitioner med samværet, end de havde, når de var sig selv. Der var således regler for, at man ikke måtte møde påvirket op i 'Huset', ligesom man ikke indtage rusmidler i 'Huset'.

Ekskludering af den 'lille gruppe'

I forbindelse med projektstarten, hvor alle unge havde været inddraget i forhold til indhold i projektet og regler for samværet blev det besluttet at starte med de ældste i projektet, og så inddrage de tre yngre senere. Baggrunden var, at de tre var yngre, og derfor var undervisningspligtige. De skulle med andre ord gå i skole i dagtimerne, mens den store gruppe var ude over undervisningspligten og for de flestes vedkommende modtog kontanthjælp. De havde derfor behov for udviklende aktiviteter i hverdagen, hvilket de unge i den 'lille gruppe' ikke havde, da de jo gik i skole. Samtidig var det vurderingen, at de unge i den lille gruppe langt fra havde et så massivt forbrug af rusmidler, som de unge i den store gruppe, ligesom deres kriminalitet langt fra var som omfangsrig som nogle af de unge i den store gruppe. Der var således en lang række forskelle på den store gruppe og den lille gruppe, der hver i sær og tilsammen var vægtige argumenter i forhold til at dele gruppen i to. Problemet med den måde det blev gjort på var imidlertid, at de tre unge i denne 'lille gruppe' oplevede, at de blev ekskluderet fra noget, de havde fået lovning på at kunne deltage i, og som de også havde været med til at definere indholdet af. Samtidig ville de gerne være en del af det fællesskab, som de var blevet inviteret ind i. Opdelingen af de to grupper blev for de unge i den lille gruppe ikke en opdeling - de opfattede det som en ekskludering og et løftebrud. Det kom sammen med andre forhold - til at betyde, at projektet fik vanskeligheder med at etablere et fællesskab mellem de tre unge, da de senere blev inddraget.

Den gruppeorienterede og den individorienterede tilgang

I modsætning hertil fandt den 'store gruppe' ikke, at opdelingen var et problem. De følte ikke, at de yngre unge var en del af det fællesskab, de allerede havde skabt. Netop det, at den 'store gruppe' allerede havde etableret sig som et fællesskab betød, at projektmedarbejderne fik en del foræret, fordi de ikke skulle til at arbejde med at etablere fællesskabet, som ellers kan være en lang og kompliceret proces. Den måde de unge var blevet mødt på af projektet (empowerment) betød, at gruppen allerede meget tidligt viste, at de var motiverede og engagerede. De unge hjalp således både hinanden og projektmedarbejderne til at få alle til at møde op i projektets hverdag. Medvirkende til dette kan have været, at de unge fik en klar oplevelse af, at de var med til at skabe projektet sammen med projektmedarbejderne (det fælles tredje). Det var et projekt, der var mere og større end den traditionelle (behandlings-)relation til en voksen - det var et projekt, hvor de unge mødte hinanden og de voksne gennem en eller flere fælles aktiviteter, der havde til formål at udvikle og afprøve projektideen med at inddrage de unge som gruppe i skabelsen af deres hverdag, og samtidig med skabe relationen gennem det fælles mål.

Dette engagement blev aldrig skabt i den 'lille gruppe'. Der kan ses flere forskellige forklaringer på, hvorfor det ikke lykkedes:

- Gruppen var meget lille (tre unge der senere blev udvidet til fem unge)
- Gruppens medlemmer hang ikke sammen i udgangspunktet, og det var ikke muligt at investere nok i at få dem til at hænge sammen som gruppe/fællesskab
- Gruppens oplevelse af at være blevet ekskluderet

I løbet af projektperioden blev det tydeligere, at fællesskabet i den 'store gruppe' havde en positiv indvirkning på de unges udvikling. De spejlede sig i hinanden, og det skabte motivation at se andres succeser i forhold til aktiviteterne i projektet og i forhold til uddannelse og arbejde. Gennem disse processer blev det også tydeligt for de unge, at et liv med uddannelse og arbejde var svært at leve, hvis man samtidig har et skadeligt forbrug af rusmidler.

Evalueringen har valgt at se Ølgod-projektet som et grænsefællesskab. Et fællesskab på grænsen mellem det marginaliserede og det integrerede, og et fællesskab præget af positive sociale normer (primært defineret af projektmedarbejderne i starten af projektet), som de unge altid er velkomne i. Dette fællesskab blev samtidig et spejl for de marginaliserede fællesskaber, de fleste af de unge i projektstarten også var en del af. I grænsefællesskabet i Ølgod var der mulighed for at lære de normer at kende, som fungerer i samfundet i øvrigt (på arbejdspladser, på uddannelser og i samspil med unge i almindelige fritidsaktiviteter). Derudover kunne dette fællesskab sikre de unge mod ensomheden, som for mange socialt udsatte unge er en følgesvend gennem livet, og som ofte er den direkte anledning til, at de kommer til at indgå i fællesskaber med negative sociale normsæt - simpelthen fordi de ikke kan vælge andet. Og et dårligt fællesskab er - for langt de fleste især unge - bedre end intet fællesskab.

I takt med at de unge udviklede og afprøvede sig selv i positive fællesskaber uden for projektet, skete der en bevægelse hos projektmedarbejderne fra en tydelig gruppeorienteret tilgang til en mere individuelt orienteret tilgang i arbejdet med de unge, fordi gruppen opløste sig selv. Denne bevægelse kom til at betyde, at en af de unge, der havde vanskeligst ved at finde ressourcerne til at være en del af denne bevægelse, blev marginaliseret yderligere. Denne unge blev (desværre) ikke interviewet til evalueringen, men når man ser på denne unges tilbagefald henover foråret, er det sandsynligt, at processen i projektet har været med til at fasttømre et selvbillede hos ham, som en 'der ikke kan'.

Det er værd at overveje i fremtiden, om det er hensigtsmæssigt, når der arbejdes med grupper af unge, at der er tale om tidsafgrænsede indsatser, fordi det mere vil være reglen end undtagelsen, at unge ikke udvikler sig i samme tempo, og der vil formentlig altid være en, der kommer til at stå tilbage og se de andres succeser, mens han selv brug for længere tid i et fællesskab til at komme på rette spor. Som en yderligere refleksion over dette kunne det at være, at han som den ældste og mest vidende i en ny gruppe, kunne være med til at give ham så meget selvtillid, at han igen havde mod til at prøve sig af i udviklende aktiviteter udenfor gruppen.

Tilgang til de unges forbrug af rusmidler

De unge ønskede ikke at deltage i et misbrugsprojekt. Det betød imidlertid ikke, at projektmedarbejderne ikke havde fokus på de unges forbrug af rusmidler. Det havde de. Men det var de unges livsstilsændringer, der skulle føre til erkendelser hos de unge om at ændre adfærd - også i forhold til rusmidler. Det blev for de unge tydeligt undervejs i projektet, at projektets aktiviteter (f.eks. fitness, praktikker og uddannelse) var uforenelige med det forbrug af rusmidler, de unge havde. På trods af at der ikke var tale om et projekt, der havde som hovedformål at ændre de unges rusmiddelvaner, fik det markant betydning for de unge på dette område. Mere end 80% af de unge reducerede eller ophørte deres skadelige forbrug af rusmidler. For nogle handlede det om individuelle oplevelser med rusmidler, hvor de fik angstreaktioner, men for langt de fleste handlede det om en erkendelsesproces, som de fik gennem spejling af de andre i gruppen og afprøvning af sig selv i udviklende aktiviteter, som de var stærkt motiverede for. For nogle af de unge var der tale om en

reduktion af rusmiddelforbruget, og nogle af disse unge gav udtryk for, at det var nødvendigt for dem at indtage rusmidler for at være 'sociale'. Dette kan ses som et forsøg på at 'justere' et overaktiveret nervesystem, og det kunne for disse unge måske være en ide til overvejelse, om det ville være hensigtsmæssigt at arbejde med denne del gennem det etablerede sundhedssystem - f.eks. ved at den unge i en periode fik støttemedicin i kombination med undervisning i, hvordan han selv kan medvirke til undgå situationer, der bringer ham i affekt.

'Hverdagsparatheden'

Det centrale i at være hverdagsparat er, at de unge tilføres kompetencer til at kunne klare en ganske almindelig hverdag. Da de unge trådte ind i projektet havde en oplevelse af, at de skulle møde ind kl. 11.00, hvorefter dagen begyndte. Dette blev hurtigt justeret, så de mødte ind kl. 9.00,- hvorefter den almindelige hverdag begyndte. Det krævede, at projektmedarbejderne ofte - i perioder næsten dagligt - måtte ud at hente unge, der ikke var kommet op til tiden. Ideen var, at de unge skulle lære, at dagen startede ved almindelig arbejdstids begyndelse, herefter var der aktiviteter, de unge skulle deltage i, og derefter havde de unge fri. Denne hverdagsrytme er stærkt strukturerende for de fleste menneskers hverdag, og netop denne målgruppe af unge, som deltog i projektet, havde i høj grad brug for en sådan hverdagsrytme for at kunne udvikle sig. Men det var selvfølgelig ikke kun at kunne stå op om morgenen, de unge skulle lære omkring hverdagsparathed. Det handlede f.eks. også om at hilse, når de unge kom i kontakt med nogen, om at holde aftaler, om at sige farvel, når de gik, om at rydde op og om at gøre rent. Hverdagskompetencer som det er helt nødvendigt at have, når man skal deltage på arbejdsmarkedet eller i uddannelsessystemet.

Relationen imellem projektmedarbejderne og de unge

Der blev ret hurtigt skabt en god og tillidsfuld relation mellem de unge i den store gruppe og projektmedarbejderne. Det er i evalueringen beskrevet, at vigtige virkemidler i forhold til at etablere denne relation var medarbejdernes insisteren på kontakt, vedholdenhed i kontakten, medarbejdernes overholdelse af de aftaler, der var indgået, fælles aktiviteter og selve projektet som et 'fælles tredje'. Relationerne mellem projektmedarbejderne og de unge i den store gruppe var betydningsfulde gennem hele projektforsløbet, men måske i sær i den proces, hvor de unge begyndte at bevæge sig ud af projektet i udviklende aktiviteter. Det var således i starten af projektet, at de relationelle bånd mellem projektmedarbejdere og unge blev opbygget, og det var i de unges bevægelse væk fra fællesskabet, at de kom til at stå deres prøve. Det er dokumenteret i 'overgangs-litteraturen', at det er helt nødvendigt for socialt udsatte unge at have gode relationer til voksne, der kan støtte dem i overgangen til voksenlivet (se f.eks. Baggeteig, 2008).

I forhold til den 'lille gruppe' var det primært relationen til projektmedarbejderne, der havde betydning. Der var tale om mere traditionelle kontaktpersonsordninger, omend de foregik fra et hus med et ungdomsmiljø.

De individuelle relationer til alle de unge blev selvfølgelig brugt til støtte i hverdagen, men derudover blev relationerne og den autoritet de projektmedarbejderne havde i forhold til de unge brugt til at fastholde de nødvendige hverdagsrytmer og til at give den nødvendige omsorg (behovs-, udviklings- og opdragelsesomsorg).

De organisatoriske rammer

Det har været særdeles betydningsfuldt for projektet, at det på alle niveauer i den kommunale organisation har haft bevågenhed, samtidig med at det i forhold til eksterne samarbejdspartnere er blevet oplevet som smidigt, fleksibelt og handleorienteret. Det har endvidere været afgørende for projektmedarbejderne, at de har kunnet reagere hurtigt på vanskeligheder, der dukkede op i de unges hverdag. De havde nem adgang til myndighedssagsbehandleren, hvis en indsats krævede en bevilling, og

myndighedssagsbehandleren havde kompetence til at træffe de fleste beslutninger omkring de unges livssituation.

Den hurtighed, der er blevet handlet med, har utvivlsomt medvirket til, at de unge kunne fastholdes i de aktiviteter, de var i gang med, fordi man med den hurtige beslutningsproces har kunnet undgå et tab af motivation.

Herudover har det haft væsentlig betydning for projektet, at de voksne omkring de unge har været indstillet på i perioder en endog meget fleksibel arbejdstid, når der skulle dækkes aktiviteter fra kl. 6.00 (morgenvækning) til kl. 23.00 (telefonputning)

Samarbejdet med de lokale samarbejdspartnere

Erfaringerne fra samarbejdet med de lokale samarbejdspartnere (f.eks. UU'vejledere, uddannelsessteder, arbejdspladser og praktikpladser) var:

- At vidensdeling omkring de unges vanskeligheder var nødvendigt for at skabe tilstrækkelig rummelighed
- At det er projektmedarbejderen der må påtage sig den koordinerende rolle omkring samarbejdet
- At det er projektmedarbejderen der må påtage sig oversætterfunktionen mellem den unge og samarbejdspartneren
- At projektmedarbejderen skal følge op løbende, selvom den unge er i en udviklende aktivitet udenfor projektet

Forældresamarbejdet

I forhold til forældrene til de unge, der var i projektet, var der i sær for den store gruppe tale om mange forældre, der var trætte og kørt sur i alle de vanskeligheder, belastninger og bekymringer, de unge påførte dem og deres familier. Det er på denne klangbund, at man skal se forældrenes ret entydige begejstring for projektet - i hvert fald efterhånden som projektarbejderne fik vist deres værd i forhold til gruppen af unge.

Enkelte forældre nærede en vis skepsis i forhold til projektet. Generelt er forældresamarbejde vanskeligt, når man som projektmedarbejder samtidig skal forholde sig til gruppen af unge. Eksemplet der er beskrevet i evalueringen viser meget godt, at det kan betale sig indledningsvist at sørge for at få forælderen til at acceptere at samarbejde, fordi det kræver rigtig mange ressourcer efterfølgende, hvis forældren modarbejder projektets intentioner.

Anbefalinger til det fremtidige arbejde

Der er allerede i evalueringen givet en række anbefalinger til, hvilke opmærksomhedspunkter erfaringerne fra Ølgod-projektet sætter fokus på. De skal ikke gentages her.

Helt overordnet peger projektets resultater på, at der med Ølgod-projektet er skabt en metode/en tilgang, der for den gruppe af unge, der er arbejdet med i projektet, har haft ubetinget succes. De er alle - undtagen en - i udviklende aktiviteter, hvor de for bare et par år siden blev opfattet af lokalmiljøet som en gruppe unge, der var 'udenfor'. Der er al mulig grund til at fortsætte dette arbejde med andre unge, hvor der både arbejdes med dem som gruppe og individuelt. Erfaringerne fra Ølgod-projektet peger imidlertid på to faktorer, der må reflekteres over i en evt. ny indsats:

Den første er, hvordan fællesskabsfølelsen etableres. Erfaringerne fra den lille gruppe viser, at dette vil kræve en særlig opmærksomhed og indsats, hvis ikke gruppens medlemmer allerede har etableret sig som gruppe.

Det andet er at overveje at gøre tilbuddet permanent, så det undgås at de unge, der er lidt langsommere til at turde udvikling, har et tilbud, hvor der ikke er en dead-line for deres deltagelse. Det er klart i den forbindelse, at en by af Ølgod's størrelse næppe konstant vil være 'leveringsdygtig' i 8-10 socialt udsatte unge af den kaliber, gruppen i Ølgod-projektet udgjorde. Derfor kunne man gøre projekt mobilt, således at det flyttede i forhold til problemtyngheden. Dermed ville den unge fra Ølgod have mulighed for at blive en del af et andet netværk (omend i en anden by), der samtidig kunne give ham en anden position, og dermed måske nuancere hans syn på sig selv.

Litteraturliste

- Baggeteig, Elisiv m m.fl. (2008): forskningskunnskab om ettervern, NOVSA, 2008
- Carlsen, Heine (2014). PTSD og stofmisbrug – tidlig fokus på PTSD styrker behandlingen af stofmisbrugere. *PTSD forum*.
- Christensen, B., (1994): *At interviewe for at lære*. Institut for statskundskab, Københavns Universitet. Undervisningsserie 1994/2.
- Christensen, E. (1992): *Omsorgssvigt?* København. Socialforskningsinstituttet.
- Elsborg et al. (1999): *Den sociale arv og mønsterbrydere*, DPI.
- Goldschmidt K. (In prep): *Fortællinger fra gaden*. SPUK.
- Goffman E. (2009): *Stigma – om afvigerens sociale identitet*. 2. Udgave. Samfundslitteratur.
- Henriksen, Klaus Goldschmidt m.fl (2011): *Kontaktperson – social og pædagogisk håndbog*. Bikubefonden. SPUK.
- Hart, S. (2009): *Den følsomme hjerne*. København. Hans Reitzels Forlag.
- Jensen, P. & Pihl H. S. (2008): *Døgnanbragte unge og rusmidler – håndbog for døgnmedarbejdere*. SPUK og Pihl inklusive.
- Levine, M. (2004). *Hjernen bag lysten til at lære*. København: Dansk psykologisk Forlag.
- Mead, G. H. (2005/1934): *Sindet, selvet og samfundet – fra et socialbehavioristisk standpunkt*. København, Akademisk Forlag.
- Mørch, S. (1998): *At lære at være ung – Modernitetens pædagogik*. Vejle, Ungdomsringen.
- Mørck L. L. (2007): *Grænsefællesskaber – læring og overskridelse af marginalisering*. 2. Udgave. Roskilde universitetsforlag.
- Nygren, P. (1999): *Professionel omsorg for børn og familier – fra teori til værktøj*. København, Dansk Psykologisk Forlag.
- Pond, Andrew et al (2013): *Residential Services for Children and Adolescents Impacted by Family Violence and Trauma*, New York.
- Rygaard P. N. (1991): *Tidlig frustrerede børn*. Dansk psykologisk forlag.
- Schwartz, Ida (2006): *Børneliv på døgninstitution. Socialpædagogik på tværs af barns livssammenhænge*". Afhandlingen er fra Syddansk Universitet.